

TRGOVSKI TOVARIŠ

LETO XXXVII

1940

ŠTEVILKA 1-2

Dr. R. Andrejka

DONESKI K ZGODOVINI NAŠE ŽELEZARSKÉ INDUSTRIJE

1. Ruardi

Ta fužinarska rodbina, neposredna predhodnica Kranjske industrijske družbe na Jesenicah, je v 18. in 19. stoletju bistveno oblikovala razvoj naše železarske industrije na Gorenjskem. Zato je prav, da ji posveti slovenska gospodarska zgodovina svojo pozornost in otme življenje in delovanje Ruardov na Kranjskem pozabnosti.

Ruardi izvirajo po rodbinskem izročilu iz Louvena v Belgiji ter so francoskega pokolenja. V začetku 18. stoletja se je ena veja tega rodu preselila na Dunaj in tam obogatela, na Kranjsko pa so Ruardi prišli okoli l. 1760.

I. Prvi zastopnik tega rodu pri nas je bil Valentin Ruard, rojen okoli l. 1713. neznano kod, umrl dne 30. decembra 1789 na Savi. Pojavil se je takoj kot industrialec velikega formata. Dne 1. februarja 1762 je v družbi z avstrijskim tovarnarjem Jožefom Desselbrunnerjem kupil od ljubljanskega bankirja Friderika Weitenhillerja njegovo veliko tvornico sukna na Selu pri Ljubljani, ki je takrat zaposlovala 4 mojstre, 28 suknarjev in 409 predic.¹

Kmalu se je Valentin Ruard začel močneje zanimati za železarsko industrijo na Savi, ki je pod nebrižnim vodstvom takratnih lastnikov vidoma propadala. Dne 31. januarja 1766 je izdražil za 60.000 fl od tržaških trgovcev Brentana, Cimarollija in Vannina prejšnje Buccelinijeve železarne na Savi s pripadajočo graščino in rudniki, ki jih je takoj razširil in prenovil; razen tega je pokupil ondod obširne gozdove ter odprl nove jame pod Kočno in Rožčico in okoli Gorij in Kranjske gore. Dne 27. julija 1775 je kupil od Žige barona Zoisa še njegove železarne in kladiva na Plavžu, v Mojstrani in Radovini za 28.000 fl.

Zaradi teh pridobitev in investicij je Ruard zabredel v velike dolgove, ki so l. 1782. narasli na 165.000 fl. Da jih zmanjša, je prodal Desselbrunnerju dne 10. novembra 1784 svoje deleže pri suknarni na Selu. vendar so ga dote in odpravnine otrok Martina, Vincenca in Terezije in terjatve brata Janeza Krstnika še vedno hudo obremenjevale. Oženjen je bil trikrat, zadnjič (1761) z Ivano grofico Paccassi (u. 27. okt. 1799 na Savi v 64. letu).

¹ Dež. deska, I modri kvatern, G 17. O tej tvornici podrobneje v moji razpravi Najstarejše ljubljanske industrije, Kronika 1934, s. 58-59.

II. Iz tega zakona je bil sin Leopold Ruard (roj. 14. maja 1766 na Dunaju, umrl 11. febr. 1843 na Savi), kateremu je oče tri mesece pred smrtjo izročil vse svoje fužine, rudnike in ostala posestva. Leopold Ruard je skušal predvsem povzdigniti produkcijo svojih fužin in prenoviti njih produkcijska sredstva. Ker ga je oglje za topilnice spravljalo v dolgotrajne spore z okoliškimi kmeti, je začel l. 1795. pri Zagorju o. S. v tako zvanem »Tankovem borštu« kopati premog ter ga l. 1796. izkopal že 4730 centov. Zalagal je z njim Desselbrunnerjevo tvornico na Selu; njegova namera, uporabljati ta premog za železarne na Savi, pa se je izjalovila zaradi previsokih prevoznih cen. Prav tako se mu ni obnesel poskus, zalagati s svojim premogom ljubljanske mestne opekarne v Trnovem, ker tamkajšnje peči niso bile prirejene za kurjavo s premogom.

V družbi z materjo Ivano je kupil dne 30. decembra 1796 od Matije Geigerja za 42.000 fl. plavže na Pasjeku pri Litiji; podjetje pa mu ni uspevalo, ker ga je moral voditi z oskrbniki (1796—1806: Anton Costa, od 1806: Jožef Obilčnik). Tudi fužine na Savi so zaradi Napoleonovih vojn hudo trpele in je njih produkcija občutno nazadovala.

Positivna pridobitev pa so bile fužine v Beli peči, ki mu jih je prinesla za doto njegova žena Magdalena Siegert (roj. 1781, umrla 30. marca 1858 v Ljubljani), hčerka podjetnika Boštjana Siegerta na Dunaju. Iz tega zakona sta se rodila Leopoldu Ruardu hčerka Kristina Terezija (rojena 25. decembra 1810 na Jesenicah, umrla 28. decembra 1873 na Mlinem), ki se je poročila dne 7. januarja 1833 s Francetom Kosom, lastnikom gospostva Belapeč in sin edinec Viktor Benjamin (roj. 26. marca 1814 na Jesenicah). Ko mu je oče Leopold l. 1834. umrl brez testamenta, mu je bilo šele 20 let. Ob ureditvi dediščine (1836) so se Leopoldovi dolgovi znatno zmanjšali, bodisi da so bili plačani ali pa proglašeni za zastarane in ugasle. Čisto Ruardovo premoženje se je takrat cenilo na 107.850 fl.

III. Vikt o r R u a r d se je l. 1836. poročil z Ano Atzl, hčerko graščinskega oskrbnika Jožefa Atzla iz Tržiča, s katero je imel 11 otrok, med njimi osem sinov. Leta 1837. je kupil graščino Gambbrk (Gallenberg) pri Zagorju, a jo že l. 1840. s premogovniki v Zagorju vred prodal svojemu tastu.

Odslej se je Viktor Ruard omejil na svoje fužine na Gorenjskem ter jih dvignil do neznane višine. Pridelovanje surovega železa, ki se je pod njegovimi predniki gibalo med 8.000—17.000 centov na leto, je izza 1840. skokoma naraščalo, tako 1841. na 36.880, 1854. na 45.000, 1857. na 49.000, 1858. celo na 52.500 centov. V isti meri je rasla produkcija jekla, ki je l. 1858. znašala 9.651 centov. V Ruardovih fužinah, rudnikih in gozdovih je takrat stalno delalo nad 500 delavcev. Mnogo surovega železa je šlo v Škofjo Loko in Ljubljano, največ pa v Trst in Italijo. Obdelano železo se je razprodajalo po domačih trgih, bresciansko jeklo izvažalo v Italijo, Francijo in Španijo, acalonsko jeklo pa čez Sisek v Turčijo. Dohodki tega izvoza so znašali na leto čez 170.000 fl.

V dobi največjega procvita svojih železarn je Viktor Ruard dne 16. junija 1858 kupil gospostvo Bled, stari fevd briksenskih škofov, za 150.000 fl. S tem so prišli v njegovo last blejski grad in jezero z obsežnimi zemljišči ter ogromnimi gozdnimi kompleksi na Mežaklji, Poljani, Pokljuki, Jelovci in v notranjem Bohinju, ribarske pravice na Blejskem jezeru, Radovini, Savi Bohinjki itd. Odslej so Ruardovi mnogo stanovali na blejskem gradu,

ki je postal središče slovitih njihovih družabnih zabav, na katere je hodila plemiška in denarna gospoda iz cele Kranjske.

Viktor Ruard, po naravi blagodušen in radodaren do razsipnosti, pa ni znal držati bogastva, pridobljenega v letih konjunktore. Ko je od leta 1859. naprej železarska industrija na Kranjskem zaradi vojn in inozemske konkurence čedalje bolj nazadovala, ni znal prilagoditi svojih podjetij spremenjenim gospodarskim razmeram. Zabredel je v dolgove, produkcija na Savi izdelanega železa je padla teta 1866. na 35.000 c, jekla pa na 3.800 c.

Slednjič je moral Viktor Ruard zaradi nevzdržnega stanja svojih financ prodati dne 31. decembra 1871 gospodstvo Bled z vsemi gozdnimi kompleksi v izmeri 28.758 ha, toda brez blejskega gradu in jezera, nadalje svoje plavže in železarne na Savi, v Mojstrani in Radovini, mlin in stopa za sadro na Plavžu pri Jesenicah, cajnarico v Globokem pri Otočah, jeklenčev rudnik v Reichenbergu nad Sv. Križem, rudnik rjavega železovca na Begunjščici, slednjič ribarske pravice na Bohinjskem jezeru, v Savi Bohinjki in Radovini **K r a n j s k i i n d u s t r i j s k i d r u ž b i** za 780.000 fl. Dne 16. septembra 1882 pa je prodal dunajskemu veletrgovcu Adolfu Muhru še blejski grad z jezerom in otokom ter obširnimi posestvi za 65.600 fl., od katerih je Muhr prevzel za 45.600 fl. vknjiženega dolga.

Viktor Ruard je odslej z rodbino bival v zelo skromnih razmerah v svoji nekdanji graščini na Savi, kjer je dne 19. januarja 1886, star 72 let, umrl. Od njegovih 9 otrok, ki so ga preživeli, se je večina razkropila po Štajerskem, Moravskem in Dunaju. Rod nadaljuje danes v moškem kolenu edino še Viktorjev vnuk, ing. **A r n o l d R u a r d** na Dunaju, sin bivšega šefa železniške kurilnice v Gradcu, Ludvika Ruarda.

Spomin na Viktorja Ruarda je ostal zaradi njegove dobrotljivosti v jeseniški občini živ do danes. Bil je zelo veren in pravi oče vsem bednim in trpečim. V grajski kuhinji na Savi so vsak dan kuhali revežem, katerim je bila določena posebna jedilnica. Siromaka ni pustil praznih rok od hiše, celo na sprehodu je delil ubožcem »solde«, ki jih je imel zavite v papirčke. V vojnih letih 1859. in 1866. je dal urediti posebno poslopje za bolnišnico ranjenim in obolelim vojakom, jim na svoje stroške oskrbel zdravniško pomoč ter jih, ko so ozdraveli, bogato obdaril. Po njegovi zaslugi se je na Savi ustanovila tvorniška šola (Werksschule), v katero so smeli hoditi, ker ni bilo druge šole, tudi otroci iz sosednih krajev, zlasti z Jesenic. Graščinsko cerkev, današnjo podružnico Marijinega Vnebovzjetja na Savi, je izdatno podpiral in tudi mnogo pripomogel k ustanovitvi lokalije Planina-Sv. Križ nad Jesenicami.

Ruardom je zagotovljeno pomembno in častno mesto v slovenski gospodarski zgodovini. V preteklih dveh stoletjih so bili poleg baronov Zoisov najznamenitejši pospeševalci naše železarske industrije na Gorenjskem. Zastopniki človečanskega duha in družabne elegancije francoskega naroda, iz katerega so izšli, so bistveno pripomogli k razvitku naše industrije, a imeli, posebno v svojem zadnjem predstavniku Viktorju Ruardu, vedno tudi mnogo smisla in odprto roko za naše kulturne in socialne potrebe.

Ruardov trg na Jesenicah hrani ime tega plemenitega in delovnega rodu vidno tudi poznim pokoljenjem.

Viri: Kranjska deželna deska II 146, III 250 in VIII 33; arhiv Kranjske industrijske družbe na Jesenicah; Dimitz, Geschichte Krains IV, 179; Laibacher

Zeitung 1886, št. 17 in 22; Argo X., 29—33; Müllner, Geschichte des Eisens in Krain, 385—92, 425—35, 446—48, 524—29; Slokar, Geschichte der österreichischen Industrie, 468—70, 476—77; Župnijske matice na Jesenicah in podatki župnega urada istotam; podatki dvornega svetnika Friderika barona Schmigotza v Gradcu, vnuka Viktorja Ruarda.

GOSPODARSKI SVETOVALCI

Z uredbo o gospodarskih svetovalcih z dne 20. julija 1939 je bil uveden tudi pri nas nov poklic gospodarskih svetovalcev, katerih naloga in delokrog je razviden iz njenega čl. 3. Naloga gospodarskega svetovalca je po določbah omenjene uredbe naslednja:

1. da s svojim strokovnim znanjem in delom pomaga v gospodarskih vprašanih posameznikom in pravnim osebam;

2. da daje na gospodarska vprašanja strokovna mnenja;

3. da na zahtevo sodnih, upravnih ali samoupravnih oblasti ali pooblaščenih zasebnih oseb izvršuje revizije in preglede poslovnih knjig gospodarskih podjetij in ustanov, vsega njihovega poslovanja, posameznih panog njihovega poslovanja ali posameznih njihovih poslov.

Revizijo ozir. kontrolo celotnega poslovanja ali le posameznih poslov, ki je tu mišljena, si moramo razlagati le v gospodarskem pomenu besede. Gospodarska kontrola stremi predvsem po ureditvi dela in prizadevanj, ki naj bolj ustrezata načelom sodobnega gospodarstva.

Iz gornjega izhaja, da delokrog našega gospodarskega svetovalca ne obsega le nalog iz področja gospodarskih znanosti in nauk o obratovanju, temveč tudi naloge iz vseh področij praktičnega gospodarstva.

V naši širši javnosti je bila institucija gospodarskega svetovalca (srbohr. privredni savjetnik, angl. Chartered accountant, Incorporated accountant, hol. Public accountant, amer. Certified public accountant, Registered accountant, franc. Expert comptable breveté par l'Etat, nem. Wirtschaftsprüfer, Wirtschaftstreuhandler, Wirtschaftsberater, it. Ragionere oziroma današnji Revisore Ufficiale dei Conti) doslej manj poznana — v Sloveniji vse do uveljavljenja uredbe sploh ni bilo nobenega gospodarskega svetovalca. Vse to moramo pripisovati predvsem strukturi in značaju našega domačega gospodarskega življenja. V večjih podjetjih gospodari, povečini zelo dobro organiziran tujec, kontroliran po svojih revizorjih, domača javna ali zasebna podjetja, oziroma podjetniki pa, v svojo lastno s tem pa tudi v škodo vsega našega narodnega gospodarstva doslej še niso uvideli zadostne potrebe za primernejši razvoj te panoge gospodarstva, ki obstoja v drugih, gospodarsko bolj urejenih in razvitih državah (v Angliji in njenih kolonijah, Holandiji, v skandinavskih državah, v Franciji, v Zedinjenih državah Amerike, Nemčiji, Italiji itd.), čeprav ne v današnji obliki, že čela stoletja. Po delokrogu in ugledu, katerega uživajo stanovski tovariši našega gospodarskega svetovalca v navedenih državah, moremo povsem opravičeno sklepati, da je vprav delo in udeleževanje gospodarskih svetovalcev bistveno doprineslo k današnjemu gospodarskemu razvoju v teh državah. S tem pa nikakor nočem trditi, da more že formalni obstoj gospodarskega svetovalca po sebi rešiti številna in zamotana vprašanja današnjega gospodarskega življenja, oziroma nuditi jamstva za boljši razvoj narodnega gospodarstva. Delo gospodar-

skega svetovalca je ozko povezano s praktičnim gospodarskim udejstvanjem, ki je obenem tudi objekt njegovega dela.

Poklic gospodarskih svetovalcev v gospodarsko bolj razvitih državah ni bil umetno ustvarjen in vstavljen v sestav gospodarskega življenja le slučajno ali iz drugih vzrokov, ki nimajo z gospodarstvom ničesar ali pa le malo skupnega. Poklic gospodarskega svetovalca je zrasel iz potreb gospodarskega prometa ter se sčasoma izoblikoval v poseben organ gospodarskega življenja, brez katerega si danes n. pr. Anglije, Francije, Holandske, Zedinjenih držav, Kanade, Nemčije itd. sploh ne moremo predstavljati.

Če pregledamo razvoj gospodarskega svetovalca na našem kontinentu, vidimo, da je nastal šele z razvojem gospodarstva in s tem v zvezi tudi trgovinske tehnike ter se zlasti razvijal v drugi polovici, oz. zadnji četrtini preteklega stoletja. Velik vpliv na razvoj tega poklica je imel zlasti pojav velikih delniških družb, kartelov in trustov najrazličnejših oblik, pri katerih je značilna delitev kapitala in dela. Posebno močan razvoj tega poklica opazimo pa po zadnji svetovni gospodarski krizi. Posreden sad tega razvoja je tudi naš gospodarski svetovalec.

Prve poznane začetke tega poklica najdemo že v starem Rimu, kasneje pa v srednjeveških italijanskih republikah (predvsem v Benetkah, Milanu in Florenci), ki so nam dale tudi prva poznana dela iz področja trgovinskega računovodstva* in pa tudi prvo poklicno združenje, tkzv. Collegio dei Ragionati, ki je bilo ustanovljeno leta 1581. v Benetkah. Pri tem strokovnem združenju je zanimivo, da je bila strogo strokovna in moralna izbira članov že takrat točno normirana in tudi skrbno izvajana.

Na zadnjem mednarodnem kongresu gospodarskih svetovalcev, ki se je vršil meseca septembra 1938, je zastopnik angleške Indije omenil, da datira pri Hindih knjigovodstvo, s tem pa tudi revizorstvo, že iz dobe 7 do 8000 let pred. Kr. Hindi so imeli baje že takrat zelo živo prekomorsko trgovino s svojimi kolonijami ter so trgovali celo z današnjimi skandinavskimi državami.

Druge novejšje začetke današnjih angleških Chartered accountant najdemo v gospodarski zgodovini Anglije, kjer se v začetku XVIII. stoletja pojavijo prvi poklicni revizorji večjih podjetij, kmalu nato pa strogo organizirani predhodniki današnjih stanovskih organizacij, ki so že takrat uživali zelo velik ugled. Že leta 1854. si je eno od teh stanovskih združenj pridobilo od kraljice Viktorije poseben privilegij (tkzv. Royal Charter), ki je dala članom stanovske organizacije, z ozirom na njih odgovorno delo, pomen in ugled, polslužben značaj in skoraj monopolni položaj v okviru njihovega delokroga. Ta patent je dal tudi za druge države vzoren temelj za razvoj poklicnih organizacij gospodarskih svetovalcev oziroma revizorjev, ki igrajo danes v angleškem, kakor tudi v večjem delu svetovnega gospodarstva, tako pomembno in odlično vlogo. Tako je angleškemu zgledu v letu 1879. sledila Italija, l. 1880. Kanada, l. 1885. Avstralija, l. 1885. Francija, l. 1887. Zedinjene države, l. 1894. Južna Afrika, l. 1895. Holandska, l. 1897. Nemčija, l. 1899. Švedska itd. itd. Zakonsko ureditev, ki naj bi poklic gospodarskih svetovalcev obvarovala pred nekvalificiranimi interesi in drugimi škodljivimi vplivi, so si stanovske organizacije

* Glej sestavek v časopisu »Mestna občina« št. 10 iz leta 1939.: »Ali naj ostanemo pri komunalni upravi pri kameralistiki?«

revizorjev priborile razmeroma kasneje. Tako n. pr. v Italiji l. 1906., v Franciji l. 1927., v Norveški l. 1929., v Bolgariji in v Nemčiji l. 1931. itd.

Na ta način je šel razvoj današnjih gospodarskih svetovalcev od internih poklicnih revizorjev posameznih večjih podjetij do samostojnih poklicnih revizorjev, od teh pa preko stroge stanovske organizacije do današnje, povečini z zakonom ali s strogimi pravili urejene oblike. Različnim gospodarskim razmeram in posebnostim v gospodarski in politični organizaciji posameznih držav ustrezajo po obliki različne ureditve tega poklica, ki pa izvršuje v bistvu iste posle.

Tudi sodišča so za bolj zamotane posle svojega delokroga vedno bolj potrebovala strokovno visoko kvalificirane ljudi, kar je razvoju in ugledu današnjih gospodarskih svetovalcev še bolj koristilo.

Z razvojem gospodarstva je rastla tudi kvaliteta dela gospodarskih svetovalcev, zato je težišče njih dela prešlo polagoma, s področja le formalne empirične revizije k materialni reviziji, kasneje k analizi gospodarskega stanja, končno pa k današnjemu gospodarskemu svetovanju v najširšem pomenu besede. V zadnjem času opazamo v nekaterih državah močna stremjenja po specializaciji poslov gospodarskega svetovalca. Ta stremjenja si lahko razlagamo s hitrim razvojem nekaterih področij praktičnega gospodarskega udejevanja, ki zahteva za posamezne panoge posebno strokovno izobrazbo. Tako n. pr. imamo danes v nekaterih državah že posebne gospodarske svetovalce za davčne nasvete, posebne svetovalce za promet z devizami, za kalkulacije itd. itd. V nekaterih državah sodelujejo gospodarski svetovalci celo pri izvajanju državne gospodarske politike, kar se v praksi odraža v strokovnem nadzorstvu trgovinskih družb, zavarovalnic, zadrug, javnih podjetij in drugih asociacij kapitala. V novejšem času najdemo gospodarske svetovalce tudi pri izvajanju kontrole nad cenami, oziroma nad produkeijskimi stroški, ki so s kontrolo cen v ozki zvezi.

Tudi pri nas se je zahteva po gospodarskih svetovalcih razvila šele iz potreb našega gospodarskega prometa, zlasti pa zaradi poznanih posledic zadnje gospodarske krize.* Prvi glasovi o gospodarskih svetovalcih datirajo že iz leta 1933. V kasnejših letih je bilo pa vprašanje gospodarskih svetovalcev večkrat predmet razprav naših gospodarskih zbornic. Rezultat teh in tudi drugih prizadevanj je že navedena uredba z dne 7. avgusta 1939, ki sicer ne ustreza vsem zahtevam, vendar jo moremo smatrati za podlago nadaljnjemu delu na tem področju državne gospodarske politike.

Namen tega sestavka ni kritika omenjene uredbe, zato se omejujem le na nekatere važnejše določbe, ki obeležujejo poklic in delokrog našega gospodarskega svetovalca.

Formalna in materialna kvalifikacija gospodarskega svetovalca je podana z nalogami, ki so gospodarskim svetovalcem določene v § 3. omenjene uredbe. Določbe § 2. predpisujejo strokovno visokošolsko ali fakultetno izobrazbo z najmanj petletno prakso (od te najmanj dve leti na vodilnem položaju) javne službe gospodarskega značaja. Glede formalne kvalifikacije je pa dovoljenje za izvrševanje poslov gospodarskega svetovalca, katero izdaja pristojni ban, vezano na poslovno sposobnost in sodno

* Delo vodilnih oseb našega gospodarstva je namreč pri današnjem intenzivnem gospodarskem življenju tudi pri nas postalo tako mnogostransko, da ni mogoče misliti na uspešno kontrolo lastnega, kaj šele tujega obrata.

neoporečnost. Te določbe sličijo občim predpisom za druge svobodne poklice.

Kot nosilec javnega zaupanja je pa gospodarski svetovalec glede izvrševanja svojega poklica nujno vezan, razen na pisana, tudi na, pri nas doslej še nenapisana, posebna pravila glede zanesljivosti in glede varovanja stanovskih dolžnosti in časti. Tudi predpisi glede obče moralne kvalifikacije gospodarskega svetovalca sličijo onim drugih svobodnih poklicev, če izvzamemo posebne stanovske predpise, ki dajejo gospodarskim svetovalcem pravi značaj svobodnega poklica v ožjem pomenu besede. Posebni predpisi so v nujni zvezi s posebnimi nalogami, ki pripadajo gospodarskemu svetovalcu v okviru gospodarstva. Prav zaradi tega nalaga poklic gospodarskega svetovalca nekatere omejitve, ki onemogočajo poljubno, mogoče celo škodljivo izvrševanje poklica. Na mesto svobodne konkurence, svobodnega določanja nagrade in kričeče reklame mora vladati stroga zaščita danega naročila, nagrada po tarifi (katero predpisuje po § 4. uredbe ban) in omejena propaganda, oziroma reklama. Tarifa, ki naj bi upoštevala obseg dela in vrednost predmeta (višino bilančne vsote) naj zajamči gospodarskemu svetovalcu primeren in neodvisen obsto. Tuja zakonodaja ima za vsa ta vprašanja zelo podrobno določene okvirne predpise.

Zavest in obveza materialne in moralne odgovornosti pri nezadovoljivem izvrševanju poslov kakor tudi za primer neupoštevanja zakonitih predpisov, najstrožja molčečnost, nepristranost, vestnost, zanesljivost in čut za odgovornost predstavljajo bistvo stanovskih dolžnosti gospodarskega svetovalca, s katerimi se mora gospodarski svetovalec prav posebno odlikovati, če hoče izvrševati določene naloge ter ščititi posebne ali obče koristi narodnega gospodarstva. Na izpolnjevanje vseh teh dolžnosti je gospodarski svetovalec v nekaterih državah obvezan s prisego ali slovesno obljubo.

Neodvisnost je zelo važen delovni pogoj za gospodarskega svetovalca. Kjer je v nevarnosti njegova neodvisnost, mora naročilo odkloniti. Prav zaradi tega gospodarski svetovalec ne sme biti niti v neposredni, niti v posredni zavisnosti od svojih klientov.

V kolikor napisana jamstva za moralno kvalifikacijo po določbah čl. 2. in 3. uredbe formalno niso še podana, jih moramo smatrati kot samo po sebi razumljive bitne pogoje za opravila gospodarskega svetovalca. Praksa bo gospodarske svetovalce, ki ne ustrezajo navedenim pogojem, sama izločila.

Materialna sankcija za kršenje molčečnosti, vestnosti, je podana v čl. 5., ki govori o denarnih globah do 50.000— din. Določbe čl. 6. pa navajajo primere, v katerih izgubi gospodarski svetovalec pravico do izvrševanja poslov gospodarskih svetovalcev. Za morebitne obveznosti iz čl. 5. mora gospodarski svetovalec, pred pričetkom izvrševanja poslov, vplačati kavcijo v znesku 30.000— din, kakor jo predpisujejo določbe čl. 2.

Za neupoštevanje občih in posebnih dolžnosti gospodarskega svetovalca, bi bilo treba določiti poleg civilne in kazenske tudi disciplinsko odgovornost. Na vsak način pa bo treba strogo gledati na neoporečnost stanu.

Ureditev teh vprašanj je nujno potrebna zlasti zaradi pomanjkanja stanovske organizacije gospodarskih svetovalcev, ki izvršujejo v nekaterih državah prav uspešen nadzor nad svojimi člani.

Navedenim, neobhodno potrebnim kvalitetam gospodarskega svetovalca bi vsekakor ustrezal točno določen delokrog, do katerega bi bil gospodarski svetovalec izključno upravičen. Tudi pri sodiščih in upravnih oblastvih naj bi imeli gospodarski svetovalci prednost pred drugimi izvedenci gospodarske stroke. Določbe navedene uredbe tega ne navajajo, zaradi česar je mogoče, da vrše včasih enake posle strokovno nezadostno kvalificirane osebe. Prav zaradi tega bi bilo treba to vprašanje urediti tako, kot so ga uredile druge države, ki so pri večjih asociacijah kapitala, t. j. trgovinskih družbah, tzv. holding družbah, kartelih in trustih predpisale obvezne revizije po gospodarskih svetovalcih. Tako n. pr. imajo angleški gospodarski svetovalci dejanski monopol pri izvrševanju, po zakonu obveznih, revizij zaključnih računov vseh tkzv. public in private companies. Pri vseh naštetih družbah morejo izvrševati formalno in materialno revizijo računovodstva, zlasti pa bilance in računa izgube in dobička le po nadzorstvu izvoljeni ali postavljeni gospodarski svetovalci. Zanimivi so zlasti predpisi, po katerih mora gospodarski svetovalec letne račune posameznih družb opremiti in podpisati s posebno izjavo, s katero prevzame vso civilno in kazensko odgovornost za pravilnost pregledanega zaključnega računa. Tudi pred sodišči imajo gospodarski svetovalci prvenstveno pravico pred drugimi izvedenci iste stroke. Na podoben način so to vprašanje uredili tudi na Holandskem, kjer stoji njihov accountant, kljub formalno neurejenem položaju, glede strokovne izobrazbe in moralne kvalifikacije na enem od prvih mest. Že v l. 1932. omenja strokovna literatura od 851 objavljenih poslovnih poročil sodelovanje njihovih gospodarskih svetovalcev v 470 (t. j. 55%) primerih! Prav tako tudi v drugih državah, zlasti pa v Nemčiji in Italiji, kjer so gospodarske svetovalce najrazličnejših strok v veliki meri pritegnili k reorganizaciji in kontroli vsega njihovega zasebnega in javnega gospodarstva. V zvezi z novimi načeli o ureditvi državnega gospodarstva so zlasti Nemci že v l. 1931. sestavili in predpisali zelo podrobne določbe o obveznih revizijah vseh večjih in pomembnejših objektov gospodarskega življenja. Razen tega so uvedli tudi posebne revizije za ureditev zunanje trgovine, za gospodarstvo z devizami, surovinami, v davčni zakonodaji, v novejšem času pa tudi pri kontroli cen in nabavkah za vojsko.

Predpise o obveznih revizijah zaključnih računov vseh družb, katerih osnovna glavnicca presega določeno višino, po kvalificiranih in neodvisnih gospodarskih svetovalcih, najdemo v številnih zakonodajah drugih držav. Tako n. pr. v Nemčiji, Švici in Danski, ki predpisujejo obvezne revizije v posebnih zakonih o delniških družbah, bankah, hranilnicah, zavarovalnicah itd.

Razen obvezne in neobvezne revizije računov, računovodstev, zaključnih računov ter tkzv. statusov, t. j. številčnih sestavkov, ki imajo namen ugotoviti gospodarsko stanje in položaj trgovinskih in industrijskih obratov v poljubni dobi, spadajo v delokrog gospodarskih svetovalcev tudi gospodarska, organizacijska, občja in posebna svetovanja vseh vrst. Med ta spada n. pr. izvedba raznih upravnih, gospodarskih in finančnih reorganizacij, pregled kalkulacij in izračunanje produkcijskih stroškov, izračunanje donosnosti (v Ameriki obstojajo za te vrste poslov posebno tkzv. »Cost accountants«). Pri tem moram pripomniti, da organizacijska dela nikakor ne smemo smatrati le za vprašanje boljše ali slabše urejenega knjigovodstva. V nekaterih državah spada v delokrog gospo-

darskih svetovalcev tudi upravljanje premoženj in zapuščin, v kolikor se nanašajo ti posli na računski in gospodarski vprašanja ter posli trgovskega zaupnika (tkzv. nemški Treuhändler), oziroma nemških združenj teh zaupnikov (tkzv. Treuhandgesellschaften), katerih naloga je upravljanje in nadzorstvo nad premoženji svojih klientov.

Okrog l. 1900. so se pojavile v Nemčiji, najprej kot posebni oddelki velikih bank, tkzv. revizijske in zaupniške družbe (Revisions- und Treuhandgesellschaften), ki predstavljajo tipično in posebno nemško obliko te vrste poslov, katero najdemo le še v Švici.

Razen zgoraj naštetih poslov spadajo v delokrog gospodarskega svetovalca tudi vsa strokovna nasvetovanja (tako v zasebnem, kakor tudi v javnem gospodarstvu) pri osnovanju, likvidacijah, sanacijah, reorganizacijah, fuzijah raznih družb, vojenju poravnanih in konkurzov ter izdelava strokovnih mnenj, vse v kolikor se nanaša na gospodarska, trgovska ali finančna vprašanja. Tudi gospodarske analize spadajo v področje gospodarskega svetovalca. Vse to pa zahteva seveda neprimerno več občega in posebnega znanja, kot le poznavanje knjigovodskih poslov.

Objavljeni, vendar še ne uveljavljeni enotni jugoslovanski trgovinski zakon iz leta 1937. vsebuje sicer določbe o večji odgovornosti organov trgovinskih družb, s tem pa tudi o povečanju jamstva in primernem razširjenju predpisov glede bilanciranja. V zvezi z novimi načeli zakonodaje navajajo sicer § 190. i. sl. revizorje, revizijske komisije in združenja revizorjev, vendar pa ne predpisuje nikjer strokovne kvalifikacije za že navedene organe delniških družb in družb z omejeno zavezo. Rešitev tega vprašanja prepušča zakon družbenikom ozir. nadzornemu odboru, katerim pripada izvajanje kontrole in revizije. Člani teh odborov pa povečini ne razpolagajo s potrebnim časom ali tudi znanjem, ki je za te vrste poslov potrebno. Večkrat pa tudi ne s potrebno nezavisnostjo od posloводства. Prav tako tudi ne predpisuje nikjer obveznih revizij zaključnih računov in zadevnih odobritvenih izjav po gospodarskih svetovalcih. Prav zaradi tega so naši gospodarski svetovalci ozir. revizorji že pred tremi leti izdelali posebno spomenico, ki je v skladu z moderno tujo zakonodajo, zlasti ono o delniških družbah, bankah in hranilnicah zahtevala, oziroma predlagala nekatera nujno potrebna dopolnila k novemu trgovinskemu zakonu. (Gl. »Economist« št. 9/37).

Pri tem moram zlasti omeniti obvezne redne revizije denarnih zavodov, ki naj bi obsegala razen formalne revizije zaključnega računa, še pregled o obsegu in kvaliteti bančnih poslov, analizo danih jamstev za dovoljena posojila itd. itd. Revizija poslovanja naj bi ugotovila, ozir. analizirala tudi stvarno vrednost, t. j. boniteto posameznih bilančnih, zlasti aktivnih postavk. Tako n. pr. bi bilo ugotoviti ev. zastavo aktiv, razdelitev rizika, višino bianko-kreditov, višino lastnih obvez v razmerju do lastnih sredstev, obstoj in naložbe rezerv, višino odpisov, višino lastnih in tujih sredstev, obseg likvidnosti, obstoj spekulacijskih poslov itd. itd. Nadalje naj bi revizija pregledala formalno in materialno stran vsega poslovanja, organizacijo in smotrnost obrata, računovodstva; revizijsko poročilo naj poda torej pregledno in izčrpno sliko podjetja in poslovanja.

Važno področje gospodarskega svetovalca, ki znatno presega delokrog običajnega revizorja knjigovodstva, čegar delo obsega predvsem formalno revizijo letnega zaključka, predstavlja gospodarsko svetovanje. Ta delokrog, ki je podan že po nazivu novega poklica, ima

zelo široke meje. V področje spada predvsem revizija obratne in poslovne organizacije, revizija računov glede donosnosti obratovanja, finančna nasvetovanja in številna ter obsežna področja zasebne gospodarske politike (tako n. pr. bilančne, kreditne, finančne, poslovne, produkcijske itd. itd.). Obče narodno gospodarska in socialno politična vprašanja, analize o gospodarskem položaju posameznih panog narodnega gospodarstva, n. pr. kmetijstva, industrije itd., vprašanje tarifne politike monopolnih podjetij in kartelov, trustov, holding družb, zavarovalnic itd., morejo biti prav tako naloge gospodarskega svetovalca. Že iz gornjih izvajanj dovolj jasno izhaja, da presega delokrog gospodarskega svetovalca, tako po obsegu, zlasti pa po kvaliteti, dela današnjih revizorjev. Za vsa ta nešteta dela je pa seveda nujno potrebna široka občina in posebna strokovna izobrazba, zlasti pa poznavanje vseh znanosti in strok (teorija narodnega gospodarstva in gospodarskih doktrin, važnejša področja gospodarske politike — agrarne, obrtne in industrijske, kreditne in denarne, prometne, trgovinske, carinske, finančne in socialne, finančna veda, organska in anorganska, kemična in mehanična tehnologija, tehnika gospodarskega poslovanja — sistemi, načela in metode računovodstev, čitanje in kritika bilanc —, tehnika mednarodne trgovine, teorija in problem zasebnogospodarskega obratovanja, statistika — občina in posebna —, vsa področja občnega državlanskega in javnega prava, gospodarske zakonodaje — menično, čekovno, obrtno, trgovinsko, patentno in konkurzno pravó, nadalje občina načela in tehnika kontrolne in revizijske službe, trgovsko računovodstvo in gospodarska matematika itd. itd.), ki so z gospodarstvom v neposredni ali pa le v posredni zvezi.

Na vseh naštetih področjih gospodarskega življenja se že dalj časa udeležujejo gospodarski svetovalci v vseh onih državah, kjer so spoznale vrednost in potrebo strokovne kontrole in revizije ter gospodarskega svetovanja. Vse to nam dokazuje, kako je naše gospodarstvo zaostalo za razvojem drugih držav, istočasno pa tudi nujno potrebo, da vsaj poizkusimo doseči tuje narode, ki nas v tem oziru prekašajo.

Naši gospodarski svetovalci in pa tudi naše gospodarstvo naj pa pokažejo, kaj moremo storiti na tem važnem področju gospodarstva.

Ing. Lojze Pipp

USTANOVITEV JUGOSLOVANSKO-BOLGARSKE TRGOVINSKE ZBORNICE

Ustanovno zborovanje omenjene zbornice 11. februarja t. l. v Beogradu je potekalo v znamenju učinkovitega naglašanja prijateljstva med Jugoslavijo in Bolgarijo. Poleg drugih je bil na zborovanju prisoten tudi jugoslovanski zunanji minister dr. Cincar Marković. Zborovanje se je vršilo v dvorani beograjske Trgovinske zbornice. Podpredsednik beograjske zbornice Petković, ki je zborovanje vodil, je izvajal, da moreta imeti tudi dve gospodarsko tako slični deželi kot sta Jugoslavija in Bolgarija skupne interese, če bi, narodno samostojni, nastopili proti tretjim interesentom. To naj velja zlasti za prodajo agrarnih proizvodov. Tudi blagovni promet med obema državama bi se mogel pomnožiti; mlada jugoslovanska industrija more dobiti v Bolgariji mnogo surovin in jugoslovan-

ski izdelki bi se mogli v Bolgariji dobro prodajati. Govornik zahteva skupno in načrtno postopanje pri tipizaciji poljedelskih proizvodov in njih razdelitvi, ki bi mogli ugodneje uspevati, ali v jugoslovanskem ali v bolgarskem podnebjju.

Minister za trgovino dr. Andres je poudarjal, da sta obe deželi geografsko navezani druga na drugo. K temu pride sorodnost narodnosti, jezika in kulture. Pogosto drago plačano izkustvo preteklosti kaže povezanost usode; vsa druga pota kot pota skupnosti so se končala s porazi, samo skupnost je rodila uspehe. Dogovor o večnem prijateljstvu ustreza naravi in zgodovini. Skupnost nam zagotovi lepšo bodočnost v državnem, socialnem in gospodarskem življenju. Trgovinska pogodba iz l. 1934. tvori izhodišče za gospodarsko sodelovanje, v katerem so izgledi izredno mnogoliki in ugodni. Statistika kaže veliko medsebojne jugoslovansko-bolgarske trgovine, a težišče sodelovanja naj bo v skupnem delu. Obe deželi sta agrarni, z enakimi interesi. Minister omenja žitno, živalsko in industrijskorastlinsko produkcijo obeh dežel in smatra organizacijo gospodarskega sodelovanja obeh držav kot nujno potrebo. Sporazumna ureditev produkcije in skupna izvozna organizacija bi mogli nuditi obema državam ogromne koristi. Pri tem bi se naravno ne smele zanemarjati obstoječe možnosti ojačene medsebojne trgovine. Ustanovitev skupne zbornice prihaja ob pravem času; prispevala bo h gospodarski skupnosti obeh bratskih narodov.

Nato je, živahno pozdravljen, povzel besedo bolgarski trgovinski minister dr. Zagorov. V sedanjih burnih časih razdvaja vojska narode gospodarsko vedno bolj; v takih časih je dogodek kot sedanja ustanovitev zbornice svetlobni žarek. Dva bratska naroda si podajata roke za skupno delo. Novi zavod naj bo vir novih pobud; že vnaprej naj se prepreči škoda, ki jo prinaša vojska. Nova zbornica bo brez dvoma pospeševala gospodarski mir na Balkanu. V poljedelstvu se moreta oba naroda učiti drug od drugega; v industriji naj se medsebojno dela na smotreni izgradbi produkcije glede na zunanjo trgovino; v prometu je složno sodelovanje potrebno. Govornik izraža svojo globoko vero, da se bodo skupni cilji res dosegli. Pri tem je dala bližnja preteklost marsikakšno zagotovilo, tako v znanosti kot v zadrugarstvu. Vse trgovinske, industrijske in poljedelske zbornice Bolgarije so danes navdušene za sodelovanje na delu za mir in za izgradbo.

Po prečitaniu imen 55 članov upravnega sveta in 16 članov nadzorstvenega sveta, s čimer je bila ustanovitev zbornice izvršena, je govoril najprvo v imenu vseh jugoslovanskih trgovinskih zbornic predsednik ljubljanske zbornice za TOI Ivan Jelačin; tudi če se ne bi dali doseči bogve kako veliki praktični zaključki, je vendar današnje zborovanje v teh viharjih časih kot jugoslovansko-bolgarska prijateljska manifestacija velikega pomena. — Predsednik trgovinske zbornice v Sofiji Dimitrij Savov je poudarjal potrebo bratske vzajemnosti v interesu samostojnosti obeh narodov. Minister v p. Gjorgjević je sporočil pozdrave jugoslovanskih zadržug in je prav tako poudarjal pomen bolgarsko-jugoslovanskega prijateljstva kot zagotovila za mir na Balkanu. V enakem smislu so govorili tudi drugi govorniki, tako predsednik bolgarsko-jugoslovanskega združnega odbora Ganev, predsednik beograjske obrtniške zbornice Stojanović, v imenu bolgarskih rokodelcev Velikov, v imenu jugoslovanskih arhitektov in inženirjev Minić, v imenu jugoslovanskih trgovcev Savić.

Predsednik nove Zbornice je industrialec Vlada Ilić, med sedmimi namestniki oziroma podpredsedniki je tudi Slovenec Ivan Jelačin, predsednik ljubljanske zbornice za TOI.

NAŠE DRŽAVNE FINANCE

Meseca novembra l. 1939. je izšla v dnevnikih listih izjava pomočnika ministra za finance o že izdelanem državnem zaključnem računu za l. 1938/39. Izjava je vsebovala tudi glavne podatke o uspehu lanskega državnega gospodarstva. Sedaj nam je tudi že na razpolago popoln računski zaključek za leto 1938/39., ki je ogromna knjiga, obsegajoča 1689 strani. Računski zaključek vsebuje uvodno poročilo finančnega ministra (podpisal ga je že novi finančni minister dr. Juraj Šutej), nato poročilo glavne kontrole, pregled dohodkov in izdatkov obratne glavnice glavne državne blagajne, aktiv in pasiv obratne glavnice glavne državne blagajne, nadalje pregled izvajanja proračuna izdatkov in dohodkov ter tudi podatke o skladih. Žal pa računski zaključek ne vsebuje pregleda državnih dolgov, ki bi nam šele z razliko med posameznimi leti pokazal važen sektor načina financiranja državnih potreb. Glede dolgov smo navezani na razne neuradne objave.

Proračunsko gospodarstvo

Samo proračunsko gospodarstvo nam daje naslednjo sliko (v milijonih din). Prvotni proračun izdatkov in dohodkov je znašal 12.180 milij. din, kar je pomenilo v primeri s prejšnjim letom (1937/38.) znatno zvišanje. K temu je dodati 216·7 milij. din naknadnih kreditov in 34·8 milij. naknadnih povečanj že odobrenih kreditov, skupno znaša torej povečanje 251·5 milij. din, tako da je znašala skupna proračunana vsota izdatkov 12.431·5 milij. din, dočim so ostali dohodki neizpremenjeno ocenjeni. Dohodki in izdatki so znašali:

	Dohodki		Izdatki	
	proračunski	dejanski	proračunski	dejanski
1937/38	10.910·0	11.987·1	11'237·5	11.053·1
1938/39	12.180·0	12.386·8	12.431·5	11.814·0

Dohodki so torej narasli za 399·8 milij. din, izdatki pa za 730·9 milij. din. V prejšnjih dveh letih je bilo povečanje dohodkov znatnejše. Ker so izdatki bolj narasli kakor dohodki, se je zmanjšal presežek od 903·96 milij. din leta 1937/38. na 572·8 milij. din leta 1938/39. To kaže, da je konjunktorni dvig našega gospodarstva nekoliko zastal, saj je dosegel lani izredno visoko stopnjo.

Dohodki

Dohodki se gibljejo še vedno nad proračunanimi zneski, vendar ne v toliki meri kot prejšnja leta. Donos posameznih vrst davkov in podjetij je bil leta 1938/39. naslednji (v oklepajih podatki za 1937/38): zemljiški davek 459·35 (474·54), zgradarina 334·8 (300·0), pridobnina 348·96 (338·74), rentnina 42·5 (47·0), družbeni davek in dividendni davek 217·9 (188·8), uslužbenški davek 298·8 (276·7), samski davek 2·1 (1·9), obresti 23·3 (26·1), davek na poslovni promet 856·15 (881·24), vojnica 6·55 (9·74), iz-

redni prispevek k uslužbenskemu davku 53·3 (45·45), dolgovani davki 114·25 (164·5), skupno neposredni davki 2.762·5 (2.704·8), trošarine 1.032·7 (915·4), takse 1.296·1 (1.215·7), carine 1.027·6 (1.040·0), monopoli 2.166·2 (2.069·9), državna podjetja 3.941·3 (3·917·7), razni dohodki 160·5 (123·57) milij. din.

Dohodki državnih podjetij so bili naslednji: državna tiskarna v Beogradu 29·65 (27·16), državna tiskarna v Sarajevu 7·0 (6·1), Drž. hipotekarna banka 66·1 (59·7), Poštna hranilnica 98·37 (77·8), državno posestvo Belje 106·2 (103·5), državna tvornica sladkorja na Čukarici 61·24 (26·4), uprava pomorstva in rečnega prometa 6·7 (7·85), direkcija pomorskega prometa 0·7 (0·7), uprava državnih železnic 2.494·0 (2.439·65), ravnateljstvo rečne plovbe 70·8 (76·3), pošte, brzojavi in telefon 533·85 (510·55), drž. razredna loterija 44·04 (39·17), državne konjarne 1·2 (1·9), srednje kmetijske šole 0·86 (0·84), državni kmetijski zaklad 1·8 (2·4), gozdovi 119·15 (169·5), rudniki 257·2 (327·1), ustanove ministrstva za socialno politiko in ljudsko zdravje 42·46 (41·9) milij. din.

Iz tega pregleda je razvidno, da so med večjimi podjetji narasli dohodki železnic in pošt, vendar ne v znatnem obsegu. Zmanjšali pa so se državni dohodki od gozdov in rudnikov ter so zlasti dohodki rudnikov zaostajali za proračunskimi zneski (za 180·87 milij. din).

Izdatki

Proračun izdatkov je bil izvršen s 95·03%, ker so dejanski izdatki znašali 11.814·0 milij., proračunani pa z naknadnimi in povečanimi krediti 12.431·5 milij. din. Nad 100% je bil izvršen proračun vrhovne državne uprave, pokojnin in invalidskih podpor ter monopolov, najmanjši pa je bil dejanski odstotek izdatkov pri rudnikih, ki so imeli tudi znatno manj dohodkov.

Osebnih izdatki so znašali 2.950·5 (proračun 3.037·6), dodatki 1.516·2 (proračun 1.585·9) milij. din, dočim so materialni izdatki znašali 6.523·1 (proračun 6.923·34) milij. din. Tu niso upoštevani izdatki državnih železnic za osebne svrhe, ker v proračunu niso izkazani ločeno: osebni izdatki ter dodatki. Te številke kažejo, da se je dejansko v manjši meri izvrševal le proračun materialnih izdatkov, kar je razumljivo, saj je osebne izdatke lažje predvideti in se ne dajo skraćiti v znatni meri razen z novimi redukcijami že itak nizkih prejemkov državnih uslužbencev, kar se čuti posebno v današnjih časih, ko so cene v nadrobni prodaji tako narasle.

Obratna glavnica glavne državne blagajne.

Obratna glavnica glavne državne blagajne nima več onega prometa, kakor ga je imela pred nekaj leti, ker ni nobenih izrednih dohodkov od posojil. Njeni dohodki so znašali leta 1938/39. 1.004·45 (1.448) milij. din. Glavni dohodek je proračunski presežek, ki je znašal leta 1938/39. 572·8 (leta 1937/38. 903·96) milij. din. Med dohodki so znatne vsote od ostanka neporabljenih vsot 8% zunanjega posojila v zlatu, nadalje 7% investicijskega posojila ter obračun po nemških reparacijah iz prejšnjih let. Glavni izdatki obratne glavnice so bili v letu 1938/39. naslednji: za odpise terjatev državnih gospodarskih podjetij od 1. januarja 1919 do 31. marca 1936 v znesku 155·7 milij. din, za plačilo obresti, provizij itd. Narodni banki

v znesku 50'95 milij. din, za izplačila državnih obveznic iz prejšnjih let 193'04 milij. din, za razne nabave 99'7 in za tečajno razliko pri delnicah Priv. agrarne banke, ki so v lasti države, 67'3 milij. din. Na koncu je znašal saldo obratne glavnice za prenos v leto 1939/40. 64'8 milij. din, dočim je znašal saldo v začetku leta 83'9 milij. din.

Bilanca obratne glavnice za 1938/39 kaže v primeri s prejšnjim letom med pasivi, da se je vsota izdanih blagajniških zapisov povečala od 1.231'06 na 1.422'6 milij. din, dolg pri Poštni hranilnici se je povečal od 165'9 na 275'2, pri Drž. hipotekarni banki pa od 260'47 na 378'0 milij. din. Dolg pri Oddelku državnih dolgov in državnega kredita se je zmanjšal od 302'9 na 118'0 milij. din, odpadel je tudi dolg pri monopolski upravi, ki je znašal prejšnje leto 414'27 milij. din, zmanjšal se je nadalje dolg pri drž. železnici od 255'2 na 171'54 milij. din. Zaradi tega je bila državna blagajna zopet prisiljena povečati si izposojila na račun prihodnjega proračunskega leta. Ta izposojila so znašala v začetku leta na račun dohodkov iz leta 1938/39. samo 163'4 milij. din, na koncu leta pa so znašala izposojila na račun dohodkov 1939/40 že 454'84 milij. din. Ne dosegajo pa ta izposojila vsot iz prejšnjih let, ko so dosegala skoro 1 milijardo dinarjev.

Med aktivni omenjamo, da je država razpolagala s 112'8 (137'1) milij. din gotovine in naložb pri Narodni banki, nadalje je posodila monopolski upravi 1.035'55 milij. din. Poleg tega se vodijo še razna posojila, od katerih pa je velik del nevterljiv in bi bilo v interesu jasnosti v državnem gospodarstvu potrebno, da se ti računi končno uredi. Tako na primer je vsebovana med aktivni vsota 644'95 milij. din pod naslovom podpora ruskim beguncem, nadalje vsota 73'7 milij. din kot podpora ruskim vojnim invalidom. Teh vsot ne kaže voditi med aktivni, ker ni pričakovati, da jih bo država kdaj realizirala. Pripominjamo pa, da vsota teh podpor še narašča, saj je znašala na koncu leta 1937/38. 635'95 milij. (podpora ruskim beguncem) in 68'5 milij. din (podpora ruskim vojnim invalidom), kar pomeni, da je bilo izplačanih v teku proračunskega leta 1938/39. podpor ruskim beguncem 9 milij. din, ruskim vojnim invalidom pa 5 milij. din.

Končno so med aktivni tudi še vrednostni papirji, ki pa najbrže niso popolno izkazani. Pogrešamo namreč med njimi delnic Jugoslovanskega jekla, kakor smo prejšnja leta pogrešali delnice Zenice, nadalje delnice Priv. izvozne družbe. Najvažnejši papir so delnice Privilegirane agrarne banke, nadalje še delnice Industrije motorjev v Rakovici, ki je skoro popolnoma državna institucija.

Skladi

Za naše državno gospodarstvo postajajo vedno važnejši skladi. To se vidi tudi iz vsote dohodkov in izdatkov skladov. V prejšnjem zaključnem računu je bilo izkazanih 105 skladov, toda nekateri važni skladi niso bili izkazani. V sedaj predloženem zaključnem računu pa je izkazanih že 134 skladov, tako da upamo, da je sedaj slika kolikor toliko popolna. Skupno so imeli vsi skladi v začetku leta 1.768.355 milij. din imovine, dohodki v teku leta 1938/39. so znašali 701'2 milij. din, obresti 37'95 milij. din, skupno torej so se skladi povečali za 739'15 milij. din, izdatkov pa je bilo 722'6 milij. din, tako da je končna vsota imovine narasla na 1.784'9 milij. din. V nasled-

njem pregledu navajamo samo najvažnejše sklade, ki so imeli na koncu leta 1938/39. znatnejše premoženje. Ti skladi so bili: osrednji sklad za zgradbo kaznilnic in sličnih zavodov 38·6, invalidski sklad finančne straže 10·6, splošni cestninski (kaldrinski) sklad 43·16, posebni cestninski skladi 92·1, sklad za pobijanje monopolskih prestopkov in prekrškov 10·5, sklad za zavarovanje monopolskih zgradb proti požaru 42·5, remontskokomorski sklad vojnega ministrstva 20·9, ekonomski sklad vojnega ministrstva 14·0, državni sklad za javna dela 119·1, sklad za obnovo stalne glavnice drž. železnic 258·7, stanovanjski sklad gl. železniškega ravnateljstva 35·8, osnovna glavnic pokojninskega sklada delavcev drž. prometnih ustanov 158·2, sklad za gradbo in ureditev luk in pristanišč na morju 34·7, oljnatosemiski sklad 13·5, sklad za bombaž 9·05, pogozdovalni sklad 19·64, gozdni rezervni sklad 10·9, izseljenski sklad 9·066 ter sklad za zdravstveno zaščito učencev 14·5 milij. din. Izpustili smo take sklade, ki so rezervni skladi posameznih državnih podjetij in ustanov, ker ti skladi ne pomenijo davčne obremenitve.

Drž. dolgovi

O državnih dolgovih, kot smo že omenili, ni na razpolago podatkov. Iz zasebnih virov posnemamo, da je znašal notranji državni dolg dne 1. aprila 1938 11.677·44 milij. din, ki se razdeli takole: 7% investicijsko posojilo 472·5, 4% agrarji iz leta 1921. 109·16, vojna škoda 4.001·56, 6% begluki 500·76, 6% dalmatinski agrarji 253·7, 5% posojilo za javna dela 588·0, 5% posojilo pri Poštni hranilnici 590·0, 8% Blair 144.655, 7% Blair 378·9, 7% stabilizacijsko posojilo 171·9, 6% šumski agrarji 50, tobačne srečke 6·6, 4% unificirano posojilo iz leta 1895. 25·5, 4·5% posojilo iz leta 1909. 12·5, 3% obveznice za likvidacijo kmetskih dolgov 600·0, razna posojila 488·6, stari dolg pri Narodni banki 1.647·84, predujmi Narodne banke 600·0, zapiski ministrstva financ 275·2, blagajniški zapiski 760·0 milij. din.

O skupni vsoti državnih dolgov pa imamo podatke v najnovjšem statističnem letopisu Zveze narodov za 1938/39, katere v naslednjem navajamo:

	31. 3. 1936	31. 3. 1937	31. 3. 1938	31. 3. 1939
notranji konsolidiran dolg	5.400	5.900	6.200	10.420
notranji viseč dolg	3.800	3.400	3.100	2.200
skupno notranji dolgovi	9.200	9.300	9.300	12.620
zunanji dolgovi	15.159	15.400	14.200	12.000
skupni dolg	24.359	24.700	23.500	24.620

Iz tega pregleda vidimo, da so se v zadnjih letih znatno zmanjšali zunanji dolgovi, narasli pa so notranji. Posebno je znatno povečanje v zadnjem letu, t. j. 1938/39. Vendar pa se nam te številke ne zde zelo zanesljive ker najbrže obsegajo samo del naših državnih dolgov, zlasti zunanjih. Gotovo v njih niso vsebovani vojni dolgovi, ki obstojajo samo na papirju. Vprašanje državnih dolgov bo igralo še važno vlogo pri bodoči ureditvi državnih financ, zlasti glede kvote, ki naj bi jih prevzele posamezne banovine po finančni osamosvojitvi.

Izvrševanje proračuna za 1939/40.

Proračunski predlog za 1939/40 je znašal v dohodkih in izdatkih 12.947 milij. din, kar pomeni v primeri s proračunom za 1938/39 povečanje za 667 milij. din. Toda v teku izvajanja se je pokazalo, da bo težko doseči proračunane dohodke, kajti nekateri meseci lanskega leta so pokazali manjše dohodke kot isti meseci leta 1938. Januarja in februarja 1939 so bili državni dohodki še za 207·4 milij. din višji kot januarja in februarja 1938. Toda v naslednjih treh mesecih so bili dohodki nižji kot v istih mesecih leta 1938. za 92·1 milij. din. V mesecih junij, julij in avgust so bili leta 1939. državni dohodki višji kot v istih mesecih leta 1938. in sicer za 106·1 milij. din. Prišla pa je vojna vihra in september ter oktober sta nam prinesla znatno zmanjšanje dohodkov, ker je bil velik del produktivnih sil našega gospodarstva oviran z vpoklicii. Toda kmalu je nastopil preokret in zadnja dva meseca lanskega leta sta zopet prinesla znatno povečanje dohodkov v primeri z letom 1938. (za 208·9 milij. din). Skupno so v prvih 9 mesecih proračunskega leta 1939., t. j. od 1. aprila do 31. decembra 1939 znašali državni dohodki 9.384·8 milij. din, dočim so v istem času leta 1938/39. znašali 9.217·5 milij. din. Dohodki so znašali v primeri s proračunom v prvih 9 mesecih proračunskega leta 1939/40. 96·65%, toda prejšnje leto so znašali v istem času 100·9%, kar je bilo veliko ugodnejše.

Primerjava kaže nadalje, da je posebno znatno narastel donos državi od izrednih davkov, t. j. od posebnega doprinosa za narodno obrambo, ki so ga začeli pobirati s 1. julijem 1939. Tudi so znatno narasli dohodki od taks in trošarin radi oživljenja gospodarskega življenja v zadnjih mesecih leta 1939., kar se vidi tudi pri dohodkih državnih železnic. Najslabši pa je bil donos državnih rudnikov ter carin zaradi skrčenja našega uvoza.

Glavni državni dohodki so bili naslednji v prvih 9 mesecih proračunskega leta 1939/40. (v oklepajih podatki za prvih 9 mesecev 1938/39): splošni neposredni davki 1.348·26 (1.360·9), posebni neposredni davki 657·9 (637·4), izredni neposredni davki 243·24 (126·9), trošarine 814·55 (781·1), takse 977·14 (948·45), carine 738·07 (764·25), monopoli 1.663·0 (1.670·1), drž. železnice 1.983·7 (1.921·1), pošte itd. 420·2 (399·35), gozdovi 63·5 (69·9), rudniki 137·1 (197·9) milij. din.

Državni izdatki so znašali v prvih 9 mesecih proračunskega leta 1939/40. 8.829·1, v prvih 9 mesecih proračunskega leta 1938/39. 8.233·6 milij. din. Povečani so bili skoro vsi izdatki, zmanjšani pa izdatki za vrhovno državno upravo (ker nimamo skupščine in do nedavna tudi senata ne), pokojnine, za ministrstvo zunanjih zadev, za gradbe, gozdove in rudnike ter fizično vzgojo naroda. Najbolj pa so se povečali izdatki za drž. železnice: za 210·95 in za ministrstvo vojske in mornarice: za 209·1 milij. din ter za državne dolgove: za 147·0 milij. din.

Da dobi potrebna sredstva, se je morala država posluževati tudi izvenproračunskih operacij. Povečala so se njena izposojila pri državnih zavodih in novelirana je bila tudi uredba o nalaganju rezervnih skladov v državne papirje. Najbolj pa si je država pomagala s posojili pri Narodni banki. Z valorizacijo zlate podloge si je pridobila znatne zneske, katere je črpalo potem ministrstvo za finance. Nadalje je bil s posebno uredbo dovoljen eskont bonov državne obrambe pri Narodni banki, kar je znatno

povečalo zadolžitev države pri Narodni banki. Gibanje teh dveh vrst izposojil države pri Narodni banki kaže naslednja tablica (v milij. din):

	iz valorizacije zlate podlage	eskont bonov drž. obrambe	skupno
september 1939	170·0	—	170·0
oktober 1939	435·5	—	435·5
november 1939	192·45	—	192·45
december 1939	36·2	558·0	594·2
januar 1940	5·3	758·0	763·3
skupno	839·45	1.316·0	2.155·45

Tudi najvišja meja za izdajo blagajniških zapiskov, ki je bila dne 14. avgusta zvišana od 1·5 na 2 milijardi dinarjev, je bila 14. decembra lani zvišana na 3 milijarde dinarjev.

V takih razmerah je prišla davčna reforma ob koncu leta 1939., od katere si obeta finančni minister nad pol milijarde dinarjev stalnih dohodkov. Reforma je sicer že objavljena, toda gospodarske zbornice so stavile številne predloge za njeno izboljšanje in ne vemo, v koliko bodo s svojimi predlogi uspele. Gotovo pa je, da se reforma v predlagani obliki popolnoma ne bo dala vzdržati.

D. P.

O GOSPODARSTVU VEL. BRITANIJE IN ZEDINJENIH DRŽAV AMERIKE

Nemci označujejo Veliko Britanijo kot res sovražnika in pravijo, da je Francija kar tako mimogrede zraven. Ni čudno; saj če je močnejši nasprotnik na kolenih, imam z njegovim slabejšim tovarišem lažje delo. Zato bo zanimivo nekoliko pogledati v nekatere panoge britanskega gospodarstva; kajti Velika Britanija bo v angleško-francoskem zavezništvu odločilna. Gospodarstvo Zedinjenih držav Amerike pa je pomembno zato, ker so važen dobavitelj omenjenim zaveznikom.

Zaradi počasnega vojskovanja se je finančni položaj britanskega gospodarstva do pričetka tekočega leta manj poslabšal kot so prvotno mislili; seveda je pa rasel deficit od tedna do tedna. Ob začetku leta 1940. je znašal za prvih devet mesecev tekočega finančnega leta 640·5 milij. funtov proti 266·4 milij. v istih mesecih prejšnjega finančnega leta. Poglejmo seznam (v milijonih funtov):

	April—december		Proračun fin. leta
	1938/1939	1939/1940	1939/1940
Redni dohodki	490·4	544·5	995·2
Redni izdatki	739·9	858·8	1933·3
Nominalni deficit	249·4	314·4	—
Vojna posojila	17·0	326·2	938·2
Totalni deficit	266·4	640·5	938·2

V tekočem četrtletju rastejo izdatki seveda hitreje kot dohodki. Na strani dohodkov je bil razvoj do pričetka tekočega leta ugodnejši kot je bilo izprva predvideno. Saj so bili dohodki v omenjenem roku za 54 milijonov funtov večji kot v isti lanski dobi, dočim je bilo za vse finančno leto

predvidenih 68 milijonov funtov več dohodkov kot v letu prej. Četrto četrtletje mora pridati samo še 14 milijonov funtov, pa bo proračunu ugodeno. Največji povešek dohodkov je dala uvozna carina, ki je prinesla 226 milijonov funtov ali 28'4 milijona več kot v isti dobi prejšnjega leta; proračun je predvidel samo 13'3 milijona poveška. Treba je seveda pomisliti, da gre povešek carinskih dohodkov v prvi vrsti na rovaš tobaka in posebno še na rovaš sladkorja, ki so ga pred izbruhom vojne nakopičili v nenavadno velikih množinah. Tudi drugi dohodki so vobče narasli.

*

Čeprav so angleške velebanke določile za leto 1939. nadaljnje znižanje čistega dobička za 7 odstotkov ali skoraj za ravno toliko kot lani, se morejo njih poslovni zaključki glede na vse okoliščine označiti vendarle kot prav zadovoljivi. Natančna analiza nam pove, da so bili faktični zaključki boljši kot lani in da izvira znižanje dobička izključno le od zvišanih davčnih bremen. — Podamo seznam (vse v milijonih funtov):

Banka	Izkazani čisti dobiček				
	1929	Globinska točka	1937	1938	1939
Barclays	2'33	1'55	2'13	1'93	1'78
Lloyds	2'54	1'44	1'83	1'71	1'59
Midland	2'67	2'02	2'51	2'45	2'18
Nat. Provincial	2'19	1'59	1'87	1'77	1'72
Westminster	2'16	1'46	1'75	1'56	1'48
Total	11'89	8'07	10'10	9'41	8'75
Total bruto	14'43	10'28	13'50	13'08	13'37

Globinsko točko predstavljata krizni leti 1931. in 1932.

Podamo še indeks brutodobička, pri čemer je indeks za leto 1929. enak 100 in predstavljata globinsko točko zopet leti 1931. in 1932.

Banka	Globinska točka	1937	1938	1939
Barclays	71'10	101'70	95'80	99'30
Lloyds	60'30	79'80	78'00	81'00
Midland	80'80	104'40	106'60	106'30
Nat. Provincial	71'80	90'90	86'60	85'60
Westminster	72'50	89'70	83'70	88'50
Total	71'30	93'50	90'60	92'70

Kakor vidimo, nudijo bruttoindeksne številke in izkazi čistega dobička zelo različno sliko, kar se da razložiti z velikimi spremembami v obdavnju poslovnih obratov Velike Britanije v zadnjih letih. Netoštevilke izkazujejo samo one dobičke, ki preostanejo po odbitku davkov, dočim predstavlja indeksna tabela veliko boljši pojem o resničnem poslovnem razvoju v bančni obrti. Na globinski točki gospodarske krize, ki ne velja za vse banke čisto natančno za leti 1931. in 1932., so znašali brutodobički vseh petih bank 71'3% v primeru z najboljšim povojnim letom 1929. Nato so se banke okrepile do 93'5% v letu 1937., nakar je prišlo majhno nazadovanje na 90'6%, potem pa lani spet okrepitev na 92'7%. V tej luči gledan je položaj angleških bank res vseskozi zadovoljiv; kajti zvišana davčna bremena predstavljajo činitelj, proti kateremu so banke prav tako malo zavarovane kot vsa druga gospodarska podjetja.

Kar se tiče razvoja pri posameznih bankah, vidimo, kako je banka Midland po krizi mnogo bolj odrezala kot vsa druga konkurenčna podjetja. Čeprav je izkaz njenega čistega dobička za preteklo leto za skoraj 18% pod onim iz leta 1929., nam nudi indeksna številka čisto drugo sliko, kakor tudi že za leti 1937. in 1938. Banka Barclays je skoraj popolnoma dosegla leto 1929., dočim so ostale tri banke še vedno pod 90%, med njimi Lloyds komaj nad 80%. Ta banka izkazuje tudi v krizni dobi 160,3% najslabše stanje, dočim gredo vse druge nad 70% in Midland celo nad 80%.

*

Zelo poučen je pogled na razvoj zunanje trgovine Velike Britanije od začetka sedanje vojne naprej. Na razpolago imamo podatke za prve štiri vojne mesece september—december. Vidimo tole:

	September—december v mil. funtov			
	1938	1939	Padec	%
Skupni uvoz	303'0	279'9	23'1	8
Izvoz	163'9	125'2	38'7	24
Zopetni izvoz	19'2	9'6	9'6	50
Pasivni saldo	119'9	145'1	+ 25'2	+ 21

V slučaju resnega intenziviranja vojevanja bo uvozna potreba bolj narasla kot pa kažejo gornje številke, dočim se bo izvoz morda nekoliko skrčil. O kakšnem presenečenju glede bilančnega poslabšanja se ne more govoriti, ker je vsakdo vedel, kakšne posledice vsaka vojna rodi. Obratno; more se reči, da so se razmere v imenovani dobi ugodneje razvijale kot so pričakovali. O razdelitvi britanske zunanje trgovine po izbruhu vojne niso priobčeni še natančni podatki, vendar se more reči, da je delež prekomorskih dežel imperija pri uvozu v Veliko Britanijo narasel daleko preko normalne izmere s ca. 50%. Celó pri podesetoritvi britanskega plačilnobilančnega deficita od 50 na 500 milijonov funtov bi ne bilo še nobene katastrofe; kajti rezerve sterlinškega bloka znašajo vključno z zlatom in v inozemstvu se nahajajočimi efekti 200 do 250 milijonov funtov in bi vrh tega zadostovale za najmanj pet do šest let, preden bi se bilo treba zateči k drugim glavničnim vrednotam v svrhu vojnega financiranja.

Posledice vojne se v sledečem seznamu, ki prinaša pregled vse zunanje trgovine Velike Britanije v letih 1938. in 1939., ne poznajo dosti jasno, ker je bila tendenca prvih osmih lanskih mesecev drugačna kot tendenca štirih vojnih mesecev. Zato podamo najprvo splošni pregled, potem pa obe vrsti mesecev vsako zase.

	Plus ali minus leta 1939. v primeri z letom 1938.							
	1938	1939	%	Jan.-avg. 1939		Sept.-dec. 1939		
	v mil. funtov			v mil. funtov		v mil. funtov		
				%	%	%	%	
Skupni uvoz	919'5	885'9	-33'6	-10'5	- 17	-23'1	- 8	
Izvoz	470'8	438'8	-32'0	+ 6'7	+ 2'1	-38'7	-24	
Zopetni izvoz	61'5	45'9	-15'6	- 6'0	-14'2	- 9'6	-50	
Pasivna ali								
aktivna bilanca	387'2	401'2	+14'0	-11'2	- 4'2	+25'2	+21	

Nalahno izboljšanje britanskega izvoza v prvih osmih mesecih se je spremenilo nato v močen minus.

Po glavnih treh panogah razporejena je kazala angleška zunanja trgovina v zadnjih dveh letih sledečo sliko (v milijonih funtov):

	Skupni uvoz		Izvoz		Zopetni izvoz	
	1938	1939	1938	1939	1938	1939
Hranila in poživila	430'1	399'5	35'9	35'7	12'3	10'9
Surovine	247'9	241'5	56'9	54'4	30'3	24'5
Fabrikati	233'8	237'9	365'2	337'5	18'3	9'9
Skupaj	919'5	885'9	470'8	438'8	61'5	45'9

Če številke navedenih treh vrst seštejemo, se ne ujemajo čisto natančno z navedeno skupno vsoto, ker je še nekaj drugih vrst zraven. Vidimo, da gre zmanjšani uvoz na rovaš hranil in poživil ter surovin, da je pa uvoz fabrikatov narasel; pri fabrikatih so pa zraven tudi kovine (brez železa) ter petrolej. Nasprotno je pa izvoz nazadoval skoraj izključno le na račun fabrikatov. Padec pri zopetnem izvozu je zadel vse tri vrste, najbolj še fabrikate.

*

O zunanji trgovini Zedinjenih držav v zadnjih treh letih nas seznanja sledeči pregled (v milijonih dolarjev):

	Uvoz	Izvoz	Saldo
1937	3084	3349	+ 265
1938	1960	3094	+1134
1939	2318	3177	+ 859

V preteklem letu je narasel uvoz, primerjan z uvozom leta 1938., za ca. 18 odstotkov, ne da bi bil iz daleka dosegel uvoz iz leta 1937. Izvozu se je vsled močnega naraščanja v zadnjih mesecih posrečilo, da je presegel predlanski izvoz za 83 milijonov dolarjev ali za 2'5% ter se s tem že precej približal izvozu leta 1937. Vsled nekoliko večjega izvoza in precej manjšega uvoza se je saldo od leta 1938. na leto 1939. znižal od 1134 na 859 milijonov dolarjev, je bil pa še vedno daleko večji kot oni iz leta 1937. z 265 milijoni. »Neue Zürcher Zeitung« pripominja k tem številkam: Sicer so te letne številke zelo važne, a vseeno je premostrivanje mesečnih zaključkov ameriške zunanjetrgovinske bilance od pričetka vojne dalje dosti bolj zanimivo. Tako na primer je znašal izvoz v decembru 358 milijonov dolarjev, kar je najboljši mesečni zaključek od marca 1930. naprej. Izvoz v novembru je znašal 287 milijonov dolarjev. Večina decembrskega izvoznega previška je šla na račun Anglije in Francije, ki sta kupili za 85'8 mil. dol. ameriškega blaga proti le 44'2 milijona v novembru. V prvi vrsti zadene večji izvoz letala, ki so jih izvozili v lanskem decembru za 28'9 milij. dolarjev proti le 6'8 milijona v novembru, prvem mesecu po ukinitvi prepovedi za izvoz orožja. Dalje je narasel v decembru tudi izvoz petroleja (bencin itd.), kovin in strojev v Anglijo in Francijo. Tudi izvoz v Rusijo je narasel, predvsem v bakru in kovinskih zlitinah; bombaž je šel pa v prvi vrsti v Italijo in Španijo. Izvoz v Nemčijo je bil popolnoma prekinjen.

V prvih štirih mesecih vojne kaže izvoz Zedinjenih držav sledečo sliko (v milijonih dolarjev):

	1938	1939
September	246	284
Oktober	278	323
November	252	287
December	269	358

Te številke nam pričajo, kako težko je iz zunanjetrgovskih zaključkov enega posameznega meseca sklepati na tendenco splošnega razvoja ameriške zunanje trgovine. Povprečni mesečni izvoz navedenih štirih mesecev je znašal leta 1938. 261 mil. dol., lani 313, lani v vsem letu pa 265 milijonov dolarjev. Čeprav se rezultat zadnjih lanskih štirih mesecev ne more pripisati izključno le sedanji vojni, je vendarle vojna znatno okrepila ameriški izvoz, direktno ali indirektno.

*

O zalogah in novih naročilih v Zedinjenih državah beremo:

Glavna pozornost v ameriških gospodarskih krogih je obrnjena sedaj na tempo v naraščanju zalog pri ameriških družbah; kajti od tega je v odločilni meri odvisno vprašanje, kako dolg mora biti v novem letu konjunktorni odmor, da se zopet vpostavi vsled močnega prodajnega vala po izbruhu evropske vojne moteno ravnovesje med produkcijo in konsumom. V letih 1936./37. so imeli v Ameriki toliko nakopičenih zalog, da je moralo priti leta 1937./38. do gospodarskega padca. Sedaj so pa že takoj v začetku vojne opozarjali na nevarnosti prevelikega kopičenja zalog in je vrh tega ameriško gospodarstvo opremljeno že tudi z znatno boljšimi pripomočki za spoznavanje nevarnosti pretiranega kopičenja. To je v prvi vrsti zasluga National Industrial Conference Board-a (board = urad), ki je v preteklem letu razvil vrsto novih indeksnih števil, s katerih pomočjo je danes bolj kot prej mogoče zasledovati razvoj naročil in zalog v ameriški industriji. Pozneje bo prišel zraven še en indeks, ki bo sliko v celoti izpopolnil. Številke o razvoju novih naročil in zalog so bile priobčene prvič v sredi decembra preteklega leta.

Obe vrsti števil sta sezijsko popravljene in imata za podlago leto 1936. s številko 100. Slonijo pa te številke na mesečnih poročilih velikega števila gospodarskih podjetij iz 18 industrijskih panog, ki obsegajo po navedbah urada ca. 6 odstotkov zalog vse ameriške industrije. Za poznejši čas je nameravano nadaljnje povišanje števila družb, ki naj dajo svoja poročila, tako da se bo mogla priobčiti tudi razdelitev skupnih zalog na posamezne industrijske panoge; to bi spričo zelo različnih tendenc v razvoju zalog posameznih industrijskih panog predstavljalo dragoceno nadaljnjo obogatitev teh števil. Število družb, ki svoja naročila mesečno objavljajo, je nekoliko manjše kot število družb, ki omenjenemu uradu redno pošiljajo podatke o svojih zalogah. Novi indeks se nanaša na vrednost teh zalog, ne pa na njih kvantiteto; pozneje bodo redno priobčali tudi indeks o obsegu zalog, pri čemer se pa ugotavlja, da sta se vrednost in kvantiteta zalog od leta 1934. dalje gibala absolutno paralelno.

Indeks Conference Board-a
(1936 = 100; sezijsko popravljeno)

Letna povprečnost	Naročila	Zaloge (vrednost)
1929	134	127
1930	99	125
1931	66	100
1932	41	78
1933	47	70
1934	61	87
1935	74	90
1936	100	100
1937	100	133
1938	79	118

Ob izbruhu sedanje vojne oziroma nekoliko pred izbruhom (avgusta 1939) je znašal indeks zalog 110 in se je pozneje še dvignil. Kljub temu pa gospodarski krogi ne računajo s tem, da se bo odstotno dviganje zalog in trajnost založnega naraščanja približala izmeram leta 1936./37. To leto imajo Amerikanci posebno v spominu, in kjer koli beremo o ameriškem gospodarstvu, vselej se to leto navaja kot leto prevelikih zalog, čemur je vsekakor moralo slediti razočaranje.

*

Sledilo naj bi poročilo o stanju newyorških velebank ob koncu leta 1939.

Bilance newyorških velebank za leto 1939. so zato posebno pomembne, ker kažejo vedno rastočo poostritev naložnega problema v ameriškem bankarstvu. Vloge desetih največjih newyorških bank, počenši od Chase National dol do Bank of Manhattan, so narasle v preteklem letu, v prvi vrsti vsled neprestanega zlatega dotoka, za približno poltretjo milijardo dolarjev. Na koncu preteklega leta je bilo naloženih v teh bankah skoraj 12'9 milijarde dolarjev, od katere vsote pride samo na Chase National Bank ca. 2800 milijonov dolarjev. Od teh vlog je ležalo na koncu leta 1939. polnih 46 odstotkov nezaposlenih v bankah v obliki blagajniške in bančne imovine. Tako so imele imenovane banke na koncu leta 1939. skoraj šest milijard dolarjev v obliki blagajniške in bančne imovine na razpolago, vključno obvezne rezerve. Kako težko jim je bilo dobiti za dotok tujih denarnih sredstev primernih naložnih možnosti, se vidi iz okoliščine, da je vzporedno z naraščanjem vlog narasla v zadnjem poslovnem letu blagajniška in bančna imovina za ca. 1580 milijonov dolarjev.

Čeprav se je v drugi polovici zadnjega poslovnega leta, v zvezi z gospodarskim napredkom, povpraševanje po bančnem kreditu znatno poživilo, je ta preokret prišel prepozno, da bi polno izenačil padeč debitorjev v zadnjih šestih mesecih. Zato je bil tudi v preteklem letu trg državnih posojil edini ventil, ki je bankam preostal, in so banke svojo posest na državnih posojilih zvišale za več kot 900 milijonov dolarjev na 4158 milijonov. Tako je bila na koncu preteklega leta naložena cela tretjina bančnih vlog v državnih posojilih; torej je bilo skoraj 80 odstotkov vseh vlog naloženih v državnih posojilih in pa ležečih v bankah kot blagajniška in

bančna imovina. Spričo take »likvidnosti« opozarjajo velebanke po pravici na to, da imajo stare smernice o razmerju bančne glavnice in rezerv od tujih sredstev teh zavodov komaj še praktičen pomen.

Sljedeči pregled nam kaže razvoj desetih newyorških velebank od konca leta 1936. dalje (v milijonih dolarjev):

Datum	Vloge	Blag. in bančna imovina	Državna posojila	Druge vredn. listine	Debitorji
31. decembra 1936	10.384	3.399	3.622	1.005	3.462
31. decembra 1937	9.512	3.372	3.040	888	3.311
31. decembra 1938	10.409	4.339	3.254	989	2.884
31. marca 1939	11.234	4.985	3.468	1.135	2.715
30. junija 1939	11.940	5.513	3.839	1.039	2.627
30. septembra 1939	12.556	5.861	3.885	1.170	2.709
31. decembra 1939	12.882	5.916	4.158	1.039	2.863

Vojna v Evropi je na newyorške velebanke v zadnjih mesecih preteklega leta le v toliko vplivala, ker se je zaradi v septembru se pričujočega prodajnega vala povpraševanje po bančnih kreditih od strani gospodarstva nadalje ojačilo. To je izraženo v dejstvu, da so debitorji desetih velebank narasli v zadnjem lanskem četrletju za 154 milijonov dolarjev, pri čemer je šlo skoraj izključno le za gospodarske kredite. Kljub pomnoženemu povpraševanju po bančnih kreditih so te banke v zadnjem četrletju tudi nakupe državnih posojil prav izdatno dvignile. Medtem ko so v tretjem četrletju 1939, ki je obsegalo tudi že prvi vojni mesec, september, pomnožile nakupe državnih posojil samo za 46 milijonov dolarjev, so nakupile v zadnjih treh mesecih preteklega leta za nadaljnjih 273 milijonov teh posojil. Posameznosti o razdelitvi nakupov državnih posojil na deset newyorških velebank bodo podale banke kot običajno skupaj s podatki o razvoju čistega dobička teh zavodov na njih občnih zborih. O teh vprašanih se bo torej po zaključenih občnih zborih posebej poročalo. Sljedeča tabela nam pokaže bilančne spremembe pri posameznih newyorških velebankah (vse v milijonih dolarjev):

Banka	Bilančna vsota		Vloge		Blag. in bančna imovina		Državna posojila		Debitorji	
	1938	1939	1938	1939	1938	1939	1938	1939	1938	1939
Chase National	2523	3086	2234	2804	883	1295	640	820	639	636
National City	2009	2509	1835	2331	538	945	709	784	522	531
Guaranty Trust	1942	2401	1620	2088	788	1041	486	730	529	500
Bankers Trust	1043	1245	912	1125	332	407	382	498	217	230
Central Han.	1043	1211	939	1107	640	628	153	334	171	165
Manufacturers	769	861	655	763	197	267	229	282	207	189
Chemical Bank	659	824	568	737	268	391	108	170	183	162
Irving Trust	706	812	593	695	307	401	193	170	151	190
First National	653	752	531	629	220	251	244	290	49	48
Bank of Manhattan	581	667	522	603	166	290	110	80	216	212
Skupaj	11.928	14.368	10.409	12.882	4339	5916	3254	4158	2884	2863

Poglejmo te vsote in jih primerjajmo z državnimi proračuni in z obtokom bankovcev v manjših evropskih državah. In to je samo New York.

*

Podamo še mnenje ameriških gospodarskih krogov o bodočih izgledih ameriškega gospodarstva. Poročilo datira od srede letošnjega februarja. Potem ko se je sedaj pričelo za prvo letošnje četrtletje splošno pričakovano obče poslabšanje konjunktura v Zedinjenih državah, je zanimanje finančnih in gospodarskih krogov osredotočeno na dve vprašanji: prvič, kako daleč bo šel gospodarski padec, in drugič, kako dolgo bo trajal. Industrijska produkcija je izkazala v decembru preteklega leta indeksno število 128 proti 103 v avgustu, zadnjem mesecu pred izbruhom vojne v Evropi.

Ta številka 128, ki gre celo nad številke konjunktornega leta 1929., je povzročena v prvi vrsti po indeksni hausse jeklene industrije, pričeši se v lanskem septembru. Svoj gospodujoči vpliv bo obdržala jeklena industrija tudi še v bodočih mesecih. Sedaj računajo s tem, da bo izraba kapacitete v prvem letošnjem četrtletju padla na 70 do 75%, dočim je zadnje lansko četrtletje delalo praktično s polno kapaciteto. Januar izkazuje vsekakor še povprečnost 82 do 84%, za februar pričakujejo 75odstotno povprečnost, dočim bo povprečnost v marcu padla najbrž na 65 do 70%. Ker tekoča nova naročila jeklene industrije trenutno ne predstavljajo dosti več kot 50% njene kapacitete, bo ta industrija do konca prvega letošnjega četrtletja najbrž v bistvu odpravila svoje v prvih vojnih mesecih nabrane in še ne odpravljene naročene množine.

To velja sedaj ne samo za jekleno industrijo, temveč v bolj ali manj ostri izmeri tudi za vsa ameriško industrijo. Kakor vse kaže, bo v bodočih mesecih dviganje prodajne konjunktura popustilo. Pravijo pa, da je sezijsko popravljeni indeks gospodarske oslabitve v prvem letošnjem četrtletju pretirano prikazan, ker se mora ravno v tem četrtletju pričakovati iz sezijskih vzrokov dviganje gospodarskega delovanja.

Mnogo bolj važno kot izmera gospodarskega padanja v prvem letošnjem četrtletju je pa sedaj samo ob sebi umljivo vprašanje po verjetnem konjunktornem razvoju v nadaljnjem poteku leta. Seveda bi se pričel v Zedinjenih državah močen gospodarski pogon, če bi dovedla vojna do prave eksportne konjunktura ali pa če bi se z možnostjo vstopa Zedinjenih držav v vojno pričelo hitro dviganje ameriških blagovnih cen. Ne glede na ti dve možnosti, ki jih trenutno v njih praktični važnosti ne smemo precenjevati, bo potek ameriškega gospodarstva v letu 1940. bistveno odvisen od razvoja glavnih oblagovnih industrij ali z drugimi besedami od višine glavnice investicije od strani javne roke in zasebnega gospodarstva. Pri tem gre v prvi vrsti za štiri gospodarska območja: izdatki za gospodarski pogon od strani vlade, gradbeno gospodarstvo, glavnice investicije Public Utilitier — to so podjetja, ki služijo javnim obćim koristim, kot na primer preskrba z vodo, plinom itd. —, in slednjič izdatki za industrijska obratna razširjenja in izboljšanja.

Državni izdatki za pogonske svrhe, v prvi vrsti za javne gradbene programe, bodo v tekočem letu znatno zaostali za letom 1939. Izdatki velikega programa iz leta 1938. so svojo višinsko točko že prekoračili in kongres je, kot znano, lani odklonil od predsednika Roosevelta predlagani novi pogonski program, ki naj bi v tekočem letu stopil v polno akcijo. Dviganje ameriških oboroževalnih izdatkov bo gospodarstvu naravno prišlo v dobro, a bi moglo zaenkrat izenačiti le del pričakovanega nazadovanja v drugih gospodarskih izdatkih zvezne vlade.

Izgledi gradbene industrije za tekoče leto 1940. se ne dajo še z gotovostjo oceniti. Računajo s tem, da bodo prvi meseci leta prinesli majhno razočaranje, ker je izbruh vojne vsled strahu pred naraščanjem cen in motenjem v dobavah povzročil pospešitev gradbenih kontraktov. Poleg tega moramo pomisliti, da je bilo preteklo leto z dovršitvijo 450.000 stanovanjskih edinic najboljše gradbeno leto po letu 1929. Verjetno je pa kljub temu, da bodo v tekočem letu zgradili vseeno še nekaj več stanovanj kot so jih zgradili v preteklem. Vse tako kaže.

Tako Public Utilities kot železnice bodo v tekočem letu svoje glavnične investicije zvišale, čeprav morda ne v onem obsegu kot so ga prvotno pričakovali. V tej zvezi moramo zopet opozarjati na dejstvo, da so bili glavnični izdatki teh dveh gospodarskih panog neposredno po izbruhu vojne takoj močno povišani, da bi se prehitelo tedaj pričakovano zvišanje cen ter da bi se preprečila motenja v dobavah.

Tudi v področju industrijskega obratnega razširjenja in zboljšanja ni v tekočem letu pričakovati nobenih posebnih popiškov v izdatkih.

Če vzamemo vse skupaj, moremo pričakovati v Zedinjenih državah v nadaljnjem poteku tekočega leta le zmernega dviga v gospodarskih glavničnih investicijah, in je trenutno zelo neverjetno, da bi industrijsko delovanje zopet doseglo stanje zadnjega lanskega četrletja, razen če pride do kakšnih posebnih vojnih zapletljajev. Vsekakor pa obstoji verjetnost, da bo letna povprečnost industrijske produkcije letos nekoliko večja kot je bila lani. Faktor nesigurnosti so seveda letošnje predsedniške volitve. A tudi če bi bil izvoljen konservativni predsednik, ni verjetno, da bi prišlo do takojšnjega senzacionalnega zvišanja gospodarskih glavničnih investicij. Morda bi šele gospodarski razvoj bodočega leta to spremembo v političnem vodstvu Zedinjenih držav močnejše čutil, če ameriško gospodarstvo tedaj itak ne bo v znamenju vojnega gospodarstva.

Dr. V. Š.

PRIVILEGIRANA IZVOZNA DELNIŠKA DRUŽBA

Z zakonom o izrednem kreditu 50 milij. din za organizacijo izvoza deželnih pridelkov z dne 28. aprila 1930 je bil postavljen temelj za osnovanje privilegirane delniške družbe za izvoz deželnih pridelkov, katero sedaj nazivljemo ali Priv. izvozna delniška družba ali srbsko »Prizad« (po začetnih črkah srbskega naziva: Privilegovano izvozno akcionarsko društvo). Ustanovni občni zbor družbe je bil dne 12. maja 1930 in so bila tedaj sprejeta pravila družbe in izvoljen upravni odbor z nadzorstvom. Pripominjamo, da v prvem upravnem odboru in nadzorstvu ni bilo nobenega Slovenca.

Prva delniška glavnica je znašala 15 milijonov din, razdeljena na 15.000 delnic po 1.000 din imenske vrednosti. Od teh je prevzela država 12.587 delnic, zadružne zveze 750 delnic, izvozniki pa 1.663 delnic, tako da je imela že od vsega začetka država odločilno besedo v družbi s skoro 84 % vseh delnic.

Kmalu po ustanovitvi je družba začela z delom, tako da se je njena intervencija poznala že v kampanji 1930/31. Začela je intervenirati predvsem z nakupi na pšeničnem in koruznem trgu, začela pa se je baviti tudi že z izvozom vina. V prvem letu poslovanja je bilo čistega dobička 2,4 milij. din, ki se je prenesel na nov račun. Največja obremenitev družbe pa je prišla v poslovnem letu 1931/32. Izredno dobra pšenična letina l. 1931. in padec cen na svetovnih trgih sta povzročila potrebo po močnejši intervenciji države na žitnem trgu. Družba je nastopala kot državni organ, saj ji je bil poverjen izvoz in uvoz pšenice, rži in pšenične moke. Poleg tega je vlada odredila visoko intervencijsko ceno družbe 160 din za 100 kg pšenice na domačem trgu, kar je bilo znatno nad svetovno pariteto. Ker se je prvotna ureditev izkazala za nezadostno, je bil obseg poslovanja zakonito razširjen na vso trgovino v državi, zlasti pa na mlinsko industrijo, ki je morala kupovati pšenico od Prizada in jo potem prodajati po višjih cenah. Država je morala dati ogromne vsote na razpolago za intervencijo na žitnem trgu (skupno v poslovnem letu 1931/32. 237,86 milij. din), nadalje je morala družba najeti še drugod velike kredite, da je zmogla ves posel kolikor toliko izvršiti v redu. Toda vkljub velikim žrtvam se je pokazalo, da intervencija le ni dosegla onega cilja, ki si ga je postavila in vedno bolj se je množil odpor v vseh vrstah radi žitnega režima. V poslovnem letu 1931/32. se je Priv. izvozna družba začela pečati tudi s trgovino kož drobnice in divjačine ter je bil družbi poverjen tudi posel z opijem. Omenjenega poslovnega leta je družba ustanovila svojo podružnico v Skoplju. Leta 1931/32. je znašal čisti poslovni prebitok 352.754 din pri brutodonosu 4,6 milij. din in glavnici 15,5 milij. din. Donos tega leta je bil porabljen za obresti zasebnim delničarjem, dočim država ni dobila nič za svoj kapital.

V letu 1932/33. je morala naša država popolnoma likvidirati žitni režim, uveden julija 1931 in kasneje izpopolnjen. Račun nam kaže, da je bilo od 5. julija 1931 do 30. junija 1933 kupljenih 462.408 ton pšenice za 956,27 milij. din, od česar je bila prodana vsa količina, toda samo za ceno 621,01 milij. din, tako da je morala država dati v intervencijske svrhe 344,26 milij. din. Ta vsota se je razdelila takole: državna vloga v gotovini in v odkupljenih žitnih bonih za davke 207,4 milij. din, vterjano v razliki cen od mlinov in za žitni fond 118,47 milij. din, vterjano na račun mlinskega pavšala 18,4 milij. din, razni dohodki 0,015 milij. din. Letina 1932 ni bila znatna, zato tudi ni bilo znatnih težkoč pri vnovčenju. Vinski oddelek družbe je leta 1932/33. slabo posloval, ker je bila ukinjena izvozna premija na vino. Oddelek za kože izkazuje 0,9 milij. din čistega dobička. V zvezi s tem je bila osnovana tudi podružnica v Sarajevu. Pri donosu 2,44 milij. din je znašal čisti dobiček 0,32 milij. din. Glavnica pa je bila to leto zmanjšana na 15 milij. din, ker je družba vrnila zasebnim delničarjem 515.000 din, ki so jih plačali za drugi obrok svojih delnic.

V poslovnem letu 1933/34. je sicer cena pšenice bila izredno nizka, vendar se je vzdržavala nad svetovno pariteto. Intervencije družbe skoro ni bilo treba radi slabe ponudbe. Poslovanje s kožami pa je to leto izkazovalo znatne izgube kakor tudi poslovanje z opijem in vinom. Nov posel pa je nastal družbi z nakupom suhih češpelj, ker je družba začela

izvažati suhe češplje v Italijo, kjer smo dobili preferencialni kontingent. Obe podružnici sta zaključili poslovanje z izgubo, vendar je celotno poslovanje družbe komaj izkazalo nekaj presežka.

V poslovnem letu 1934/35. smo si zagotovili znatne kontingente za izvoz v sosedne države. Intervencijska cena je bila najprej določena na 122⁵⁰, kasneje pa zviševana tako, da je končno znašala 134 din. V tem poslovnem letu se je družba začela pečati tudi z izvozom fižola, nadalje pa je tudi posegla v izvoz sadja po nalogu ministrstva za trgovino in industrijo. S tem so tudi naši slovenski izvozniki prišli v stik z družbo. Družba je prišla v ta posel predvsem radi razdelitve kontingentov in zaradi izvoznih premij. Nov je bil to leto tudi posel z ozimnim lanom in sojo. Tega leta je bil ukinjen oddelek za vino. Posli niso prinesli velikih dobičkov družbi.

Poslovno leto 1935/36. je pokazalo slabo letino pšenice in koruze in so bile cene razmeroma dobre. Intervencijska cena se je začela pri 126 din za 100 kg pšenice, odn. je šla do 140 din. V tem poslovnem letu so se povečali trgovski posli družbe s suhimi češpljami, začeli so se posli z marmelado. V tem letu je družba dala za premije pri izvozu jabolk 0,69 milij. din, premiirala pa je tudi izvoz grozdja v Nemčijo. Osnovala je sklad za pospeševanje sadjarstva z začetno vsoto 3 milij. din. Prvikrat izkazuje družba v tem letu dobičke od preferencialov, ki so šli prej naravnost v državno blagajno za splošne državne potrebe. Posli družbe v tem letu so bil manjši kot prejšnje poslovno leto.

V poslovnem letu 1936/37. smo imeli rekordno letino pšenice, pa tudi izredno dobro letino koruze. Družba je začela po intervencijski ceni 126 din kupovati pšenico. Delokrog družbe je bil tega leta razširjen tudi na oljnate rastline, katere je nakupovala po intervencijskih cenah. Začela pa je tega leta tudi izdelovati prve načrte za gradbo silosov v naši državi, ki se realizirajo šele letos. Za preferencialne pri izvozu jabolk je družba dala 853.000 din. Poslovni rezultati so bili ugodni, tako da je družba lahko mislila na povečanje svojih skladov in glavnice.

Poslovno leto 1937/38. je prineslo zvišanje glavnice družbe od 15 na 40 milij. din, 25 milij. din je namreč dala država iz donosa preferencialov. V tem letu je družba uvedla tudi sistem gibljivih odkupnih cen, da se družba lahko prilagodi stanju na svetovnih tržiščih. V začetku je bila intervencijska cena 190, kasneje znižana na 180 in 170, oz. 168 in 160. Toda proti koncu poslovnega leta so cene na svobodnem trgu narasle daleč nad intervencijsko ceno (dosegle so okoli 240 din za met. stot). To poslovno leto je družbi prvič uspelo plasirati večjo količino moke v inozemstvu. Izvoz koruze je bil znaten, dočim je bil majhen posel s fižolom. Družba je začela to leto tudi posvečati večjo pozornost kvaliteti naših proizvodov ter je začela z akcijo za nabavo trijerjev, katerih je razdelila 1.100 po vsej državi. Nadalje je vpisala za 22.134 milij. din delnic Priv. družbe za silose, katere skupna glavnica znaša 220 milij. din. Premij za izvoz jabolk je družba v tem poslovnem letu izplačala 877.000 dinarjev. za pospeševanje sadjarstva je izdala 1,1 milij. din. Znatne dohodke od preferencialov je družba porabila za nadaljnje povišanje delniške glavnice ter za dotacijo raznim skladom, ki so zelo narasli.

V poslovnem letu 1938/39. je bilo izvedeno zvišanje glavnice od 40 na 50 milij. din. Na pšeničnem trgu je bila do konca leta 1938. interven-

cijska cena 160 din, ki je bila sredi januarja 1939 znižana na 140 din. Za premiiiranje izvoza jabolk je družba porabila 1,641.000 din, začela pa je izvažati tudi sveže češplje v Nemčijo. Družba je naredila načrt za pospeševanje sadjarstva, ki določa v ta namen vsoto 30 milij. din, kar se naj izda v teku 10 let. Ta vsota naj se porabi za 22.000 ha racionalno urejenih sadovnjakov z okoli 3 milij. sadikami, okoli 1.000 ha vinogradov, 25 zbirališč sadja itd. Na koncu leta 1937. je družba votirala 240.000 din za proučevanje prehrane in se vrše proučevanja v 6 raznih vaseh po državi. Dotok sredstev od preferencijala je družba porabila za dotiranje raznih skladov.

V tekočem poslovnem letu se je delokrog družbe izpremenil v toliko, da ni njena naloga le intervenirati, da se vzdrži najnižja cena, ampak ji je dana možnost intervenirati na trgu v obratni smeri, da cene ne gredo preko odrejene višine. S tem bo družba lažje izpolnjevala svoje naloge, ker je dosedanji način intervencije vzbudil mnogo protestov zlasti s strani konzumentov in pasivnih krajev. Nadalje je važna izprememba glede družbe v tem, da je bilo zvišano število članov uprave od 10 na 14, od katerih pa imenuje 3 hrvatski ban. Od 5 članov nadzorstva imenuje enega hrvatski ban. Želeti bi bilo, da dobi čimprej tudi naša banovina pravico imenovati enega člana uprave in nadzorstva, da bo na ta način direktno zagotovljena ingerenca tudi zastopnikov naše banovine na tako važne državne posle, kot jih vrši ravno ta družba. Doslej smo imeli Slovenci samo enega zastopnika v upravnem odboru, katerega je volil občni zbor delničarjev (vpoštevati je, da ima praktično skoro vse delnice v rokah država). V prvih letih sploh ni bilo nobenega Slovenca v upravi družbe, nato nekaj časa dr. Janko Olip, odvetnik iz Beograda, nato pa nekaj let zopet ni bilo nobenega zastopnika iz Slovenije v upravnem odboru družbe. Leta 1934/35. je bil član uprave Slovenec dr. Avgust Pavletič, imenovan od trgovinskega ministrstva, kakor tudi še naslednji dve leti. Od leta 1936/37. dalje pa je član uprave dr. Joža Basaj, ravnatelj Zadrुžne zveze v Ljubljani.

Omenjamo še, da je bil prvi predsednik družbe Vojin Gjuričić, tedanji upravnik Drž. hipotekarne banke, glavni ravnatelj pa Milan P. Najdanović. Za Gjuričićem je postal predsednik Milivoj Pilja, tedaj načelnik trgovinskega ministrstva. V poslovnem letu 1933/34. je postal glavni ravnatelj družbe Edo Marković, ki je bil na tem mestu do svoje tragične smrti decembra. Naslednji predsednik je bil Milan Novaković, pomočnik kmetijskega ministra, ki je ostal na tem položaju do letos, ko je bil na njegovo mesto izvoljen dr. Sava Obradović, pomočnik ministra za trgovino in industrijo.

Podajamo še nekaj številke o poslovanju družbe, v kolikor so razvidne iz poslovnih poročil družbe. Pripominjamo, da traja poslovno leto od 1. julija do 30. junija. Vse številke so v milij. din.

	Glavnica	skladi	rezerve	upniki	bil. vsota
1930/31	15,5	22,9	—	16,2	54,6
1931/32	15,5	11,76	—	11,45	39,1
1932/33	15,0	11,4	0,05	23,7	55,9
1933/34	15,0	0,80	0,05	77,3	95,4
1934/35	15,0	0,4	13,8	54,64	113,0

	Glavnica	skladi	rezerve	upniki	bil. vsota
1935/36	15,0	28,65	15,4	55,65	118,8
1936/37	15,0	101,3	17,1	187,35	341,2
1937/38	40,0	162,36	16,7	14,85	248,0
1938/39	50,0	212,2	17,6	13,0	302,1

K tem številkam je pripomniti, da je bilo izkazano do leta 1934/35. vse poslovanje skupno, od leta 1935/36. dalje pa je posebej izkazano poslovanje Jugoslovanskega zavoda za izvoz opija, ki je bilo prej vsebovano med drugimi številkami. V zadnjem poslovnem letu 1938/39. je znašala bilančna vsota zavoda 9'7 milij. din, brutodonos 2'4, izguba pa 1'08 milijona din, ki je bila krita iz rezerve za eventualno izgubo pri opiju.

Druga tabela nam kaže blagovni promet, donose preferencialov, brutodobiček in čisti dobiček družbe v posameznih letih (v milij. din):

	blagovni promet	preferencialov donos	bruto donos	čisti dobiček	
1930/31	—	—	5'0	2'4	(izguba)
1931/32	—	—	4'6	0'35	
1932/33	—	—	2'44	0'32	
1933/34	314'6	—	12'2	0'05	
1934/35	665'2	—	14'75	0'085	
1935/36	309'54	40'65	7'7	0'174	
1936/37	1.450'2	102'2	9'34	0'218	
1937/38	887'6	76'94	6'6	0'026	
1938/39	931'6	76'5	6'64	0'150	

V blagovnem prometu niso upoštevani preferenciali, brutodonos kakor tudi čisti dobiček vsebujeta donose samo za dotično leto (brez prenosov iz prejšnjih let).

Finančna pozicija družbe je bila na koncu poslovnega leta 1938/39. kaj dobra. Poleg glavnice v znesku 50 milij. din razpolaga družba z 212'26 milij. din raznih skladov. Ti skladi so bili naslednji: intervenijski sklad 138'4, sklad ministrstva za trgovino in industrijo 15, sklad za pospeševanje agrarne proizvodnje 13, sklad za kontrolo in pospeševanje izvoza sadja 13'63, sklad za amortizacijo družbine zgradbe in inventarja 8, sklad za zmanjšanje vrednosti vrednostnih papirjev 10, rezervni sklad 0'057 in oljarsko-semenski sklad 14'19 milij. din. Poleg tega ima družba še 17'56 milij. din rezerv, od teh 9'57 milij. din rezerve za eventualno izgubo pri opiju, 7'97 milij. din rezerve za odpis dvomljivih terjatev in 0'022 milij. din rezerve za odpis dvomljivih terjatev iz žitnega režima. Obveznosti družbe so majhne.

Temu nasproti pa stoji ob zaključku poslovnega leta 1938/39. v oklepajih podatki za 1937/38., vse v milij. din: blagajna 3'92 (2'355), klirinški čeki 23'33 (8'05), vrednostni papirji 11'07 (—), blagajniški zapiski ministrstva financ — (52'0), naložbe v denarnih zavodih 197'9 (148'7), zaloge 10'97 (7'8) in dolžniki 48'46 (16'03) milij. din.

Posebej niso izkazane nepremičnine družbe. Kot znano si je družba zgradila v Beogradu veliko palačo, kamor se je že vselila. Stroški za to zgradbo z instalacijami vred znašajo okoli 15 milij. din.

Da smo nekaj več napisali o tej družbi, ima svoj razlog v tem, da jo čakajo še nove naloge, kajti pričakovati je, da bo družba raztegnila svoje poslovanje na uvozno trgovino. Te dni je bilo čitati v listih, da bo družba uvažala riž iz Italije in dne 23. januarja je sklenil uvozni odbor, da bo družba uvažala odslej tudi cin v našo državo, ker se vedno bolj večajo težave zasebnih uvoznikov, poleg tega pa hoče vlada tako tudi primerno razdeliti vse količine uvoženih hranil in surovin. V koliko bo družba sposobna vršiti svojo nalogo, se bo kmalu pokazalo. **Oec.**

SVETOVNI BLAGOVNI TRGI V NOVEM LETU

Od začetka decembra na mednarodnih blagovnih trgih zaznamovane spremembe v vrednosti so šle, kar se tiče zboljšanja cen, večkrat preko 10%; to se je videlo pri pšenici in na trgih bombaža, dočim sta rž in naravna svila pridobila na ceni celó okoli 20%. Od manjših zboljšanj omenimo še koruzo, lan, konopljo in olje. Na drugi strani so pa nastopili tudi padci v cenah, tako pri sladkorju, surovi džuti — tu pri predhodnem velikem zboljšanju, surovem kavčuku ter pri ameriških kovinah, zlasti pri bakru, cinu in cinku.

Povpraševanje je bilo v novem letu vobče bolj rezervirano; živahnejše je bilo le pri konoplji in pri belgijskem lanu.

Razvoj gospodarske konjunktore v Zedinjenih državah v bodočih mesecih je slej ko prej v središču zanimanja. Sicer se je v zadnjih mesecih vse na dobro spremenilo, vendar se oglašajo tudi glasovi, ki opominjajo k previdnosti, češ da bi v teku bodočih mesecev moglo nastopiti poslabšanje konjunktore. To je treba tembolj upoštevati, ker veliki ameriški državni izdatki v zvezi z begom glavnice iz Evrope brez dvoma vplivajo na nastanek kreditne inflacije v Zedinjenih državah v tekočem letu.

Dvig svetovnih pšeničnih cen, ki je dosegel v drugi decembrski dekadi svoj višek, je bil povzročen po neugodnih cenitvah za ameriško ozimno pšenico in za rž. Časovno je bilo to dviganje cen v isti vrsti z višjo ocenitvijo argentinske pšenice in argentinskega lanu. Pridelovalni prostor argentinske pšenice se je zmanjšal za 15%; vrh tega so vremenske nezgode neugodno vplivale na pridelek. Prva cenitev argentinske pšenične letine za l. 1939/40. se glasi zato samo na 38·5 mil. stotov proti faktičnemu pridelku 91·5 mil. stotov v preteklem letu; gornji znesek znači z eno samo izjemo najmanjši pridelek v povojni dobi. Pridetek lanenih semen v Argentini cenijo na 12·5 mil. stotov proti 14 lanskim milijonom.

Trgi kolonialnega blaga za kavo, čaj, kakao in sladkor niso kazali večjega kolebanja, izvemši surovi sladkor. Od izbruha vojne dalje so se v svetovnem sladkornem gospodarstvu izvršile že velike spremembe in se je svetovna sladkorna trgovina precej prelevila. Vpeljava sladkorne karte v Angliji je na trg neugodno vplivala, ker se pričakuje od te odredbe manjša angleška potreba po sladkorju. — V Sovjetski Rusiji je prinesel pridelek čaja v Georgiji in Azerbejdžanu za 20 odstotkov večjo kvoto kot lani. Razširitev gojitve čaja napreduje tudi v drugih delih Rusije. — V Braziliji so opustili dolgoletno sistematično uničevanje od-

višnih množin kave in so pričeli nabirati večje zaloge. Čeprav so bile Zedinjene države opetovano dober kupec brazilske kave, se izguba evropskih odjemalnih dežel za Brazilijo trajno vendarle ne da nadomestiti.

Notacije kavčuka so prišle, izhajajoč iz Amerike, pod nalahen pritisk. S 1. januarjem t. l. je izvozna kvota zvišina na 80 odstotkov standardne produkcije. V preteklem letu je poraba kavčuka dosegla novo rekordno višino, ki je prekosila celó porabo dotedanjega rekordnega leta 1936. Ker se je od izbruha vojne do konca januarja t. l. cena kavčuku zvišala za 25 odstotkov, obstoji dvom, če se bo mogla poraba trajno držati na višini zadnjega leta.

Ameriški trgi bombaža so dosegli višino, ki jo spričo sedanje preobilice blaga na prvi pogled težko razumemo. A v številnih deželah obstoječe težkoče preskrbe, dalje v Ameriki se porajajoči beg od denarja do stvarnih vrednot, počasno omiljenje razmer med U. S. A. in Japonsko in pa okolnost, da so ameriški farmerji kupili nazaj dva milijona bal od države nakupljenega bombaža, vse to je pripomoglo k zelo trdni poziciji bombaža. Za egipski in vzhodnoindijski bombaž so se pojavila na bombaževi borzi v Liverpoolu od časa do časa nova zvišanja cen.

Zaradi rapidne podražitve cen za surovo džuto v zadnjih mesecih so pričeli v Zedinjenih državah nadomeščati indijsko džutino tkivo z bombaževim ali celo s papirnim tkivom. Uvoz indijskega džutinega tkiva v Ameriko je zato hitro začel padati. Dokler bo trajalo nenavadno povpraševanje zahodnih vesil po vrečah peska in bo tako indijska džutina industrija polno zaposlena, se Indiji za ameriški trg ni treba dosti brigati. Sele padec cen za indijsko surovo džuto in za džutino tkivo bo situacijo zopet spremenil; kdaj se bo to zgodilo, tega pač nihče ne more povedati. Zelo vihravo je bilo včasih razpoloženje na belgijskih trgih lanu. Čeprav so cene že same na sebi dosti visoke, so se vendarle še dvignile. K temu je pripomoglo tudi dejstvo, da je holandska vlada obremenila lan z davkom v znesku deset goldinarjev. — Cene svile so kolebale; če primerjamo letošnje januarske cene z lanskimi septembrskimi, so letošnje za 70 odstotkov višje. Zato se ne smemo čuditi, če nagib za pomnoženo predelovanje umetnih vlaken hitro napreduje, ne samo v Evropi, temveč tudi v Ameriki.

V Ameriki se je v zadnjih mesecih produciralo zelo veliko bakra; ker pa poraba ni šla niti od daleko s produkcijo vštric, so se zaloge zelo nakopičile in ni zaenkrat nobenega izgleda, kako bi se mogle prodati. — Mednarodni odbor cina je izvozne kvote od 40 odstotkov v drugem lanskem četrtletju hitro zaporedoma zvišal na 120 odstotkov v prvem letošnjem četrtletju. Tako se zna zgoditi, da bo od meseca septembra dalje trajajoče nerazmerje med produkcijo in konsumom cina zadobilo v bodoče še bolj čudne oblike. Od januarja dalje naraščajoče vidne svetovne zaloge cina bodo na oblikovanje cen gotovo še nadalje pritiskale. — Pod vplivom nekoliko slabše zaposlenosti v ameriški železni in jekleni industriji so z bakrom vred padle tudi cene cinka, in sicer od 6.50 na 5.75. — Cena svinca so ostale nespremenjene, cene srebra v New Yorku tudi nespremenjene, samo v Londonu so se nekoliko spremenile.

Podamo običajni seznam:

Blago	Borza	Začetek nov. 1939	Začetek 1940
Pšenica	Chicago	85.25	96.50
Rž	Chicago	55.50	68.50
Kava	New York	4.25	4.36
Sladkor	New York	1.50	1.55
Slanina	Chicago	7.15	6.50
Bombaž	New York	9.00	10.45
Surova svila	New York	3.25	3.81
Lan	Leningrad	50.—	50.—
Baker	New York	12.50	12.40
Cin	New York	52.75	47.25
Svinec	New York	5.50	5.50
Cink	New York	6.50	5.75
Srebro	New York	34.75	34.75
Srebro	London	23.—	22.37
Kavčuk	New York	20.25	19.18
Kavčuk	London	11.—	11.87

Notacije za pšenico, rž, kavo, sladkor, slanino in bombaž veljajo za julij 1940.

Glede nadaljnjega oblikovanja cen si mnenja zelo nasprotujejo. Vse je seveda odvisno od poteka vojske; čim večji bo njen obseg, tem bolj se bo to na svetovnih trgih poznalo. Prevoz raznih surovin v Evropo se more vršiti le po morskimi poti; če ta prevoz količkak izostane, se to pri cenah seveda takoj pozna; pogledjmo le v gornjem seznamu cene za kavčuk v Londonu in New Yorku; v New Yorku so cene padle, v Londonu so pa narasle. In tako je pri raznih drugih surovinah. Žir.

SVETOVNO TRGOVSKO BRODOVJE

Tako vojskujoče se države kot nevtranci so navezani na dovoz živil in surovin iz inozemstva, zlasti še iz prekomorja. Kdor je gospodar morja, more vse dovoze kolikor toliko nemoteno vršiti, drugi so pa od prekomorskega dovoza skoraj čisto odrezani. Tako na primer Nemčija. Ob izbruhu vojne je imela mnogo ladij zunaj v inozemstvu; nekaj jih je prišlo srečno nazaj domov, nekaj je bilo potopljenih, nekaj se jih je prostovoljno potopilo, nekaj jih pa čaka v nevtralnih pristaniščih na priložnost za odhod; že zato bi rade odšle, ker so pristaniške pristojbine tako visoke, Nemčija je pa na devizah tako revna. Pred svetovno vojno je imela Nemčija 5.500.000 ton ladijske tonaže; po svetovni vojni se je tonaža reducirala na samo 600.000 ton, bodisi zaradi vojnih izgub bodisi zaradi oddaje ladij v okviru versajske pogodbe na reparacijske stroške. Izgradbo novega trgovskega brodovja so nato zelo pospešili in ob pričetku sedanje vojne je razpolagala Nemčija že zopet s 4.200.000 tonami ladijske tonaže. Dosedanje izgube ne igrajo za preskrbo Nemčije nobene bistvene vloge, ker je Nemčija od prekomorske plovbe itak odrezana; za Baltik ima pa trgovskega brodovja več kot preveč.

Seveda skuša Nemčija prizadeti tujemu trgovskemu brodovju kolikor mogoče mnogo škode. Neomejena vojska s podmornicami, ki se je pričela v svetovni vojni šele leta 1917., se je pričela v sedanji vojni takoj po njenem izbruhu. Dopolnjujejo jo obsežne akcije aeroplanov in neomejena vojna z minami. Doseženi uspehi so sicer precejšnji, vendar preskrba zaveznikov doslej ni bogve kaj ogrožena, kaj šele da bi bila prekinjena.

Svetovno ladijsko tonažo so cenili ob pričetku tekočega leta na ca. 66 milijonov brutoregister-ton (brt), dočim je znašala ob pričetku svetovne vojne leta 1914. ca. 49 milijonov brt. Tej povečani tonaži pa ne ustreza svetovna trgovina in ima zato svetovna plovba mnogo rezerv, ki jih cenijo na ca. 5 odstotkov vse tonaže. To je pa 3,300.000 ton. Če torej beremo, da je bilo potopljenih 1 mil. brt, je to šele slaba tretjina rezerv.

Nemci sami računajo, da je razpolagala Velika Britanija ob pričetku sedanje vojne z nekaj nad 20 milijoni brt; če odštejemo nemško tonažo, je to torej približno ena tretjina svetovne tonaže. Seveda pride za prekomorsko plovbo v poštev samo 15,800.000 ton. Čeprav je ta tonaža razdeljena po vsem svetu in čeprav se je z uvedbo spremljevalnega sistema (convoy) hitrost transportov zmanjšala, so britanske rezerve za dovoz živil in surovin še vedno zelo velike, če jih primerjamo z možnostmi nemške zunanje trgovine, ki je navezana v prvi vrsti na dražji in manj učinkoviti promet po suhem. Četudi je vzhodna angleška obala zaradi nevarnosti manj obiskana kot zahodna in je le-ta zato vsled močnejšega prometa začasno morda zamašena, je vendarle mogoče, da pride za dnevno preskrbo potrebnih 24 do 25 ladij vsak dan v angleška pristanišča.

Francosko trgovsko brodovje nudi dosti manj ugodno sliko, pri čemer moramo pač pomisliti, da je Francija glede prehrane tako rekoč avtarkna. Beremo, da je tonaža francoskega trgovskega brodovja padla od 3,900.000 ton v letu 1922. na 2,900.000 brt v letu 1939. Gradba novih ladij je bila relativno slaba, tako da je francosko trgovsko brodovje precej zastarano.

Trgovska brodovja nevtrálnih držav so v mnogih primerih dosti večja kot zahteva to lastna preskrba. Velika Britanija more vsled svoje premoči na morjih del nevtralne tonaže mobilizirati za svojo lastno preskrbo. Samo trgovsko brodovje baltiških držav je deloma Nemčiji na razpolago. K temu pride v omejenem obsegu še Italija. Italijansko trgovsko brodovje razpolaga s 3,100.000 brt proti le 1,700.000 brt pred svetovno vojno; je pa v prvi vrsti zaposleno za promet z lastnimi kolonijami in za preskrbo Italije same. Trgovsko brodovje Grčije ima 1,800.000 brt proti 800.000 tonam pred svetovno vojno. Vsled politične konstelacije je to brodovje skoraj popolnoma zaveznikom na razpolago. Nekaj posebnega je odstop dela grškega brodovja Švici v svrhu njene preskrbe s prekomorskimi živili in surovinami; seveda je odstop le začasen. Dansko trgovsko brodovje se je pomnožilo od 800.000 predvojnih ton na 1,200.000 ton, norveško pa od 2,500.000 na 4 milijone ton. V obeh državah so gospodarske zveze z vojskujočima se taboroma zelo intenzivne. Isto se more reči o Švedski, katere trgovska tonaža je po svetovni vojni narasla od 1,100.000 na 1,500.000 brt. Pripomnimo pri tem, da je izvoz Švedske železne rude v Nemčijo od pričetka sedanje vojne dalje padel. Nizozemsko trgovsko brodovje se je v imenovanem razdobju pomnožilo od 1,500.000 na 2,500.000 ton; to brodovje je težko pri-

zadeto na eni strani po angleško-francoski blokadi, na drugi strani po neomejeni nemški trgovski vojni, zlasti po minah.

Posebnovrstno vlogo imajo trgovska brodovja Sovjetske Rusije, Japonske in ameriških Zedinjenih držav. Sovjetsko rusko trgovsko brodovje razpolaga samo z 1,300.000 tonami in je popolnoma zaposleno z lastnimi transporti; vrh tega je večji del tega brodovja nastanjen v Črnem morju in na Daljnem vzhodu, dočim je v Baltiškem morju le malo sovjetskih ladij v prometu. Japonsko trgovsko brodovje se je po svetovni vojni zelo ojačilo in je naraslo od 1,700.000 na 4,200.000 ton, je doseglo torej isto višino kot jo ima Nemčija; tudi to brodovje je popolnoma zaposleno z lastnimi domačimi transporti. Rusko in japonsko brodovje imata glede postopanja od strani vojskujočih se držav poseben položaj, ker se proti njima kontrolni ukrepi vsled političnih ozirov dosti manj strogo izvajajo kot sicer, kar velja za Italijo le deloma. Trgovsko brodovje ameriških Zedinjenih držav je takoj za britanskim, daleč pred vsemi drugimi. Njegova tonaža meri celih 12,500.000 ton, a je od prometa z vojskujočimi se državami izključena. Namen te odredbe je, da se Zedinjene države izognejo političnim zapletljajem v okviru kontrolnega in protiblokadnega postopanja; ima pa ta odredba tudi svojo slabo stran, da namreč druga trgovska brodovja sedanjo dobičkanosno konjunkturo izkoristijo. Sedaj je začelo ameriško trgovsko brodovje v večji meri prometovati z Italijo in s spremembo zastave hočejo ameriške družbe vsaj indirektno izkoristiti konjunkturo.

Naše jugoslovansko trgovsko brodovje razpolaga z nekaj manj kot 400.000 tonami. Doslej se je z malimi izjemami še kaj dobro držalo. Sredozemsko morje uživa soliden mir; saj prometujejo tam predvsem le Francija, Italija in Velika Britanija.

Skupni položaj je označen z dejstvom, da razpolagata Velika Britanija in Francija z znatnimi rezervami. Če bo šlo tako naprej kot gre sedaj, bi samo za uničenje britanskega trgovskega brodovja porabila Nemčija štiri leta; pa se gradijo vedno še nove ladje in riziko je velik. Nemška prometna pota so manj ogrožena, a v prometu tudi manj premorejo.

BAKER V VOJNI

Kakor znano, je baker ena najvažnejših vojnih kovin. Zato se ne čudimo, da se je nakupno zanimanje konsumentov te rdeče kovine po začetku vojne zelo povečalo. Razen najvažnejših oboroževalnih podjetij niso bili porabniki bakra v začetku lanskega septembra, ko se je vojna pričela, nič kaj bogato z bakrom založeni, ker cene predvojnih mesecev niso bile zadosti ugodne za močnejše nabiranje zalog. V septembru in oktobru se je pojavil zato nakupni val, ki je bil posebno občuten v Zedinjenih državah in ki je pognal ameriško domačo ceno za elektrolitni baker od 10⁵⁰ na 12⁵⁰ centa (100 centov = 1 dolar) za 1 funt (1 funt = 0⁴⁵³⁵⁹ kg). Od 5. oktobra dalje je ostala ta cena dolgo časa nespremenjena in se je šele pozneje oslabila. V Veliki Britaniji so sicer po začetku vojne merodajne notacije londonske kovinske borze ukinili, a uradna najvišja notacija je šla za tonno od 51 funtov gor na 62; tu je pa funt denar, katerega tečaj beremo vsak dan v časopisih.

V zadnji svetovni vojni so šle cene bistveno nad sedanjo višino. V New Yorku na primer je znašala povprečna cena za 1 funt elektrolitnega bakra v letu 1917. nič manj kot 29¹⁸ centa, dočim je bila ob začetku vojne leta 1914. še pri 13⁶¹ centa. V Londonu je narasla povprečna notacija za elektrolitni baker od 64¹³ funta v letu 1914. na 138 funtov v letu 1916. za tono.

Ali bo oblikovanje cen bakra v sedanji vojni enako potekalo kot je potekalo v svetovni vojni? To vprašanje prevladuje sedaj na mednarodnih bakrenih trgih in od tega vprašanja zavisi, kako se bosta konsum in špekulacija v svoji tržni politiki usmerila. Odgovor na gornje vprašanje se komplicira po raznih neznankah, ki same na sebi z bakrovim trgov nimajo nobenega opravka. Med njimi je na primer vprašanje o trajanju in poteku vojne skupaj z vprašanjem o razvoju mednarodnih transportnih možnosti med vojno najvažnejše. O teh temeljnih vprašanjih so si mnenja zelo različna, in se sedaj sploh ne spleča razmotrivati jih. Če izključimo te neznanke iz naše kalkulacije in če koncentriramo naša razmotrivanja na interne razmere bakrovega gospodarstva, pridemo do zaključka, da v sedanji vojni ni pričakovati podobnega oblikovanja cen kot v svetovni vojni, tudi če bi potreba bakra bila prav dosti večja kot je bila v letih 1914 do 1918.

Pri izbruhu svetovne vojne je znašala rudarska produkcija bakra pičlih milijon ton; od tega je prišlo ca 55 odstotkov na Zedinjene države in 5 odstotkov na Mehiko, dočim je bil v vseh ostalih državah deležni odstotek pod 5 odstotki. Svetovni trg je bil tedaj ob izbruhu vojne popolnoma pod diktatom Zedinjenih držav, torej pod diktatom dežele, ki je morala računati z relativno visokimi produkcijskimi stroški. Svetovna produkcija je porabo komaj krila in na hiter dvig produkcije ni bilo mogoče misliti. Nemčija, najvažnejša importna dežela, je bila sicer v vojni zaradi francosko-angleške blokade od svetovnega trga odrezana, a zavezniki so morali kriti svojo porabo skoraj popolnoma na ameriškem trgu. S tem so bili dani vsi predpogoji za dviganje cen v veliki izmeri.

Danes so razmere v mednarodnem bakrovem gospodarstvu drugačne. Tehniški razvoj pri produkciji in rafinaciji bakra in razvoj novih zelo izdatnih bakrovih nahajališč sta produkcijsko kapaciteto bakrovega rudarstva dvignila od enega milijona ton v letu 1914. na 2.500.000 letnih ton v zadnjih letih in sta obenem pripomogla, da so se produkcijski stroški znižali približno na polovico onih iz leta 1914. Zedinjene države so slej ko prej najvažnejša produkcijska dežela, a njih delež na svetovni kapaciteti je padel med tem na ca eno tretjino. In kar je še bolj važno, je to, da so se Zedinjene države prelevile v zadnjih letih v nacionalni bakrov trg; v časih velike porabe imajo le minimalne previške bakra na razpolago za eksport. To dejstvo pa seveda še nikakor ne pomeni, da bi bila preskrba trga izven Zedinjenih držav pičla. Ravno obratno: produkcijski razvoj izven Zedinjenih držav je po končani svetovni vojni daleko prekosil dvigajočo se potrebo dežel izven Zedinjenih držav. Tako na primer je narasla v Čile produkcijska kapaciteta bakrovih rudnikov od 45.000 ton v letu 1914. na 500.000 ton v sedanjem času. Kanada, ki je producirala leta 1914. šele ca 35.000 ton rdeče kovine, producira danes na leto več kot 300.000 ton

bakra. Severna Rhodesia, ki je pričela s produkcijo šele deset let po končani vojni, more danes, če treba, proizvajati 350.000 ton na leto, in Belgijski Kongo, kojega produkcija je bila leta 1914. še pod 10.000 tonami, se je povzpел danes na višino 150.000 do 200.000 letnih ton. Poleg tega je tudi Rusija svojo produkcijo bistveno pomnožila. Nov razvoj se je pričel nadalje v Japonski, Peruju, Južni Afriki, Jugoslaviji — o tem je »Trg, Tovariš« že opetovano poročal — in v Severni Evropi. Danes je torej razpoložljivega bakra več kot preveč, in sicer bakra, ki ga proizvajajo z zelo nizkimi produkcijskimi stroški. Pod vplivom rastoče produkcije so bile cene pred nekaj leti tako zelo padle, da so morali največji producenti priti leta 1935. skupaj v svrhu umetne produkcijske omejitve.

Kakor v svetovni vojni je Nemčija tudi danes odrezana od svetovnega trga in torej kot kupec ne more nastopiti. Za zapadni velesili je pa v nasprotju z leti 1914/1918 položaj preskrbe danes zelo ugoden. Britanski imperij — najvažnejša producenta sta Kanada in Severna Rhodesia — more producirati na leto ca 700.000 ton bakra, medtem ko znaša potreba vsega imperija v vojni komaj več kot 350.000 do 400.000 ton. V oktobru 1939 je angleško ministrstvo za preskrbo sklenilo z najvažnejšimi producenti imperija dobavne pogodbe, ki krijejo vso angleško potrebo bakra. Francija si je pri izbruhu vojne svojo bakreno potrebo za prvo vojno leto preko ameriških agentov zagotovila v Čile in v Belgijskem Kongo — ta potreba pač ni večja kot 200.000 ton na leto, čeprav se slišijo na mednarodnem bakrovem trgu tudi razne bistveno višje številke. — Francoska poraba absorbira, kakor cenijo, le tretjino skupne čilenske in belgijsko-kongoške bakrove produkcije, dočim zahteva angleški imperij dobro polovico imperijske produkcije. Dovoz bakra v evropske nevtralne dežele je omejen po angleško-francoski kontroli, ki hoče preprečiti nadaljnjo dobavo Nemčiji. Zedinjene države niso noben netoimporter bakra več, kakor smo zgoraj videli. Upanje čilenskih producentov bakra, da bo ameriška vlada svojo uvozno carino na baker v prilog Čileju reducirala, se je po nedavni javni izjavi v Washingtonu izjalovilo. Poleg gori imenovanih dežel je le še Japonska velik konsument bakra, a njeni netoimporti, ki pridejo komaj izključno iz Zedinjenih držav, ostanejo običajno tudi v zelo živahnih porabnih razdobjih globoko pod 75.000 tonami. Poleg tega smo videli, da stopa tudi Japonska v krog večjih producentov bakra.

Vsa ta dejstva nam pričajo, da bo svetovna ponudba bakra v sedanji vojni obilna ter da mora zaradi spremembe svetovnotržnih razmer, povzročene po vojni, marsikateri producent, kot na primer Čile ali pa Belgijski Kongo, začeti z energičnim iskanjem novih trgov. To pomeni borbo; in borbe med producenti, ki delajo z nizkimi produkcijskimi stroški, pomenijo močen argument proti rapidnemu dviganju cen. Kako se bodo cene na svetovnem bakrovem trgu v resnici oblikovale, to zavisi seveda v odločilni meri od trajanja vojne in njenega vpliva na produkcijo in potrebo, dalje seveda tudi od oblikovanja transportnih razmer med produkcijskimi in konsumnimi deželami. Vendar pa moremo skoraj sigurno trditi, da se v sedanji vojni pomanjkanje bakra, kot se je pokazalo v svetovni vojni, ne bo ponovilo.

Zgoraj smo omenili tudi Jugoslavijo. Vrstni red evropskih producentov bakra pred nekaj leti je bil tale: Nemčija, Španija, Srbija; nato — po svetovni vojni — Španija, Nemčija, Jugoslavija; pozneje Španija, Jugoslavija, Nemčija, danes pa Jugoslavija, Španija, Nemčija. Produkcija bakrene rude v Jugoslaviji je narasla od l. 1938. do l. 1939. od 761.000 na 987.000 ton, proizvodnja bakrenih koncentratov pa od 29.300 na 53.500 ton.

WOLFRAM KOT KOVINA OBOROŽEVANJA

Wolframova ruda je med najmerodajnejšimi v oboroževalni industriji. Služi v prvi vrsti za jeklene zlitine in se odlikuje posebno s tem, da obdrži svojo trdoto in žilavost do rdečega žarjenja. Zato je neogibno potreben kot surovina za izdelavo oboroževalnega orodja in zadevnih strojev ter za izdelovanje raznega orožja in orožnih delov, ki so izpostavljeni visokim temperaturam. V zadnji vojni je premajhna preskrba z wolframom mnogo pripomogla k oslavljenju sposobnosti nemške oboroževalne industrije, posebno še, ker je bil tudi molibden, edini požlahtitelj jekla, ki more wolfram kolikor toliko nadomestiti in izpopolniti, le v nezadostnih množinah na razpolago.

Znano je, da je Nemčija to pot nabrala izdatne zaloge wolframa, ki morejo potrebo nemške oboroževalne industrije predvidoma kriti za šest do devet mesecev. Ko bodo te zaloge izčrpane, se mora v Nemčiji na novo pokazati pomanjkanje wolframa; kajti te rude ne producira v večjih množinah ne Nemčija in ne katera koli Nemčiji sosedna država, tudi Rusija ne. Nemški importi, ki so se gibali v zadnjih letih med 10.000 in 15.000 tonami letno, so prišli v prvi vrsti iz Kitajske in le v manjšem obsegu iz Bolivije in Britanske Indije. Te pokrajine so danes od Nemčije popolnoma odrezane, drugi viri preskrbe iz wolframom pa za Nemčijo ne obstojajo.

Glede na položaj obeh zahodnih velesil je na konferenci časnikaarjev izjavil pred par tedni parlamentarni državni tajnik britanskega ministrstva za preskrbo (Ministry of Supply), da je njegovo ministstvo sklenilo kupne pogodbe, ki obsegajo ves wolframov previšek britanskega imperija ter produkcijo nekaterih nebritanskih dežel za dobo vojne. Britanski imperij sam je zelo bistven producent wolframove rude. Burma, druga produkcijska dežela sveta, je mogla svojo produkcijo že skozi več let brez prestanka polagoma zvišati in je producirala na primer leta 1938. 5343 ton wolframovih koncentratov s kovinsko vsebino 3473 ton, ki so jih čisto vse eksportirali. V preteklem letu 1939., za katero bodo številke objavljene šele čez nekaj mesecev, je produkcija nadalje narasla; za tekoče leto 1940. računajo že s ca 7500 tonami koncentratov. Produkcija v britanskih malajskih državah nazaduje, a to nazadovanje je več kot izenačeno po produkciji Avstralije, ki skokoma raste. V letih 1936. in 1937. je producirala Avstralija na leto manj kot 350 ton, s kovinsko vsebino 224 ton, a leta 1938. že nad 1000 ton koncentratov s kovinsko vsebino nad 660 ton. Tudi v drugih delih Britanskega imperija dobivajo wolfram v majhnih množinah, dalje v Maroku (francoska posest) in v Indokini (francoska posest).

Poleg tega imata britanska in francoska vlada znatne množine wolframove rude trajno na razpolago iz drugih dežel, med katerimi sta Kitajska in Portugalska na prvem mestu. Kitajska je dajala v normalnih mesecih zaradi vdora Japoncev v južne kitajske pokrajine eksportirati samo del svoje produkcije. V prvih devetih mesecih leta 1939., zadnjem časovnem odseku, za katerega imamo uradne kitajske številke na razpolago, so znašali kitajski eksporti 7066 ton (leto prej v istih mesecih 11.061 ton), in v zadnjem četrtletju 1939 je eksport brez dvoma zopet padel. Suha pot v britansko Burmo in železnica v Hajfong v francoski Indokini sta danes edini poti, po katerih more Kitajska izvažati svoje wolframove koncentrate; in čisto gotovo je, da prevzamejo kitajsko rudo, ki pride po tej poti v britanska oziroma francoska kolonialna ozemlja, vlade zaveznikov. Poleg tega se raztezajo angleški nakupi inozemske rude tudi še na vso portugalsko produkcijo, ki so jo v zadnjih letih razvili z britansko glavnico in ki je dala leta 1938. že 2381 ton rude s kovinsko vsebino 1603 ton.

Kakor Nemčija je tudi Rusija navezana na znatne importe, in celo Zedinjene države, ki so med največjimi produkcijskimi deželami wolframove rude, se nahajajo v seznamu največjih importerjev te rude. Ker je eksport iz Kitajske tako zelo oviran in bo mogel pred zaključkom kitajsko-japonske vojne le težko doseči normalno stanje in ker so obenem zelo znatne množine wolframove rude v drugih produkcijskih deželah vezane po dolgoročnih britanskih kupnih pogodbah, je preskrba nevtralnih držav z wolframovo rudo postala zelo pičila.

NAŠE GOSPODARSTVO V ZAČETKU LETA 1940.

Že v zadnjih številkah »Trgovskega Tovariša« smo napovedali davčno reformo, ki je bila objavljena še pred novim letom.

Dne 23. decembra so bile namreč v »Službenih novinah« v Beogradu objavljene naslednje uredbe:

Uredba o spremembah in dopolnitvah zakona o neposrednih davkih,

Uredba o spremembah in dopolnitvah zakona o davku na poslovni promet in

Uredba o spremembah in dopolnitvah zakona o taksah.

Kaj kmalu so v finančnem ministristvu izdelali tudi pravilnike za novo zakonodajo, ki so izšli že 3. januarja 1940 v »Službenih novinah«.

Še pred novim letom pa smo dobili tudi še drugo važno izpremembo, uvedena je bila državna trošarina na vino in žganje v vsej državi ter je pri nas zato odpadla dotična banovinska trošarina.

Tako smo v razmeroma kratki dobi dobili celo vrsto novih uredb, s katerimi se bo davčno breme v vsej državi občutno povečalo. To so narekovale izredne državne potrebe v današnjih časih. Kajti kriti je treba te izredne potrebe na način, ki ne bo povzročil inflacije, to pa se da doseči le z davki. Samo zvišanje davkov ni nič izrednega v sedanjih časih, saj vidimo slično v vseh nevtralnih evropskih državah. Drugo pa je način davčne reforme, kakor je bila izvedena pri nas.

Predvsem prinaša izprememba zakona o neposrednih davkih ukinitvev zemljarine onim, katerih čisti dohodek vsega njihovega zemljišča na ozemlju ene davčne uprave ne presega 1000 din, nadalje je uvedeno pavšaliranje pridobnine za male obrtnike, povišan pa je bil v višjih stopnjah dopolnilni davek na zemljarino, pridobnino, zgradarino, družbeni in uslužbenski davek. Poostrena je bila zakonodaja glede družbenega davka, uvedena je bila obveznost vojenja knjig

za pridobninarje večjega obsega in zlasti so bili občutno izpremenjeni kazenski predpisi, ki so postali naravnost drakonični. Novi predpisi so vzbudili ne samo veliko pozornost med davkoplačevalci, oglasili so se tudi interese s svojimi predlogi za izpremembo nove reforme vsaj v onih točkah, ki so najbolj krivične. V ta namen je bila sklicana v Ljubljano konferenca skupnih ter trgovskih in industrijskih zbornic, ki je v teku dveh dni (17. in 18. januarja) izdelala konkretne predloge za reformo. Zastopniki gospodarskih zbornic so izdelali obsežno spomenico, katero so predložili finančnemu ministru. Toda kaže, da zaenkrat finančni minister vztraja na svojem stališču. Vendar je treba počakati še konference, ki je napovedana. Na tej konferenci bodo pristojni referenti ministrstva razpravljali naravnost z zastopniki zbornic, da se doseže konkreten uspeh.

Manjše so izpremembe pri taksah. Znatno pa je povišanje pri davku na poslovni promet. Stopnje tarife so bile večinoma občutno zvišane, zvišana pa je bila sploh stopnja luksuznega davka. Ker se ta davek da prevaliti naprej, bodo nova bremena občutili tudi najširše mase potrošnikov v višjih cenah.

Skupno računa finančni minister, da mu bo davčna reforma prinesla nekaj nad 500 milijonov din, po drugih čenitvah pa je pričakovati celo večjega efekta: do 750 milijonov din.

Za nekatere kraje v državi je nova državna trošarina na vino in žganje, ki ima sploh zanimiv historiat. Do leta 1929. smo poznali državno trošarino na vino in žganje samo v prečanskih krajih. S 1. aprilom 1929 pa je bila uvedena tudi na ozemlju bivše Črne gore in Srbije, kar je bilo mogoče samo v tedanjih političnih razmerah. Čim so se te razmere izpremenile, pa je prišlo aprila 1932 na osnovi sklepa narodne skupščine do ukinitve te trošarine. Tako stanje pa je bilo nevdzdržno posebno za našo banovino, ki je imela radi ukinitve trošarin občutno škodo. Radi tega je kmalu izšla uredba o javnih delih (novembra 1933), ki je omogočala banovinam uvedbo trošarine. Naša banovina se je tega kmalu poslužila, niso pa se tega poslužile vse banovine v državi, tako da je v tem oziru zavladala velika neenakost, ki je povzročila veliko tihotapstvo. Nova državna trošarina, ki znaša 1 din za vino in žganje 10 din (prej je znašala v naši banovini samo 5 din), pomeni za banovine izpad dohodkov, vendar je finančni minister dodal tozadevni uredbi dostavek, v katerem pravi, da bo nadomestil banovinam zmanjšani dohodek od te trošarine iz posebnih sredstev. Zaenkrat še niso znane podrobnosti o tem. Donos državne trošarine na vino in žganje je preračunan na okoli 100 milijonov din, verjetno pa bi bil višji, če bi se izvajala kontrola tako kot se izvaja pri nas. Bojimo se, da donos n. pr. v naši banovini ne bo tako znaten, kot je bil pod režimom banovinskih trošarin, in se bodo posledice tega videle v zmanjšanih dohodkih banovine.

Cene in mezde. Drug problem našega gospodarstva v zadnjih mesecih so cene. Prvi vojni mesec je stal skoro popolnoma v znamenju stalnih cen, toda od oktobra dalje se je naša raven cen začela dvigati in ta dvig traja še dalje. Dobili smo sicer uredbo z zakonsko močjo o pobijanju druginje in brezvestne špekulacije, toda — da se po pravici izrazimo — ta uredba ni imela nobenega vpliva na formiranje cen v naši državi, doseгла je edino to, da ima sedaj vsak trgovec na vsakem predmetu označeno tudi ceno. Zaradi tega so merodajni faktorji uveljavili tudi uredbo o kontroli cen, kakor je bila napovedana tudi že v prvi uredbi o pobijanju druginje. Prvotni načrt uredbe o kontroli cen ni bil uveljavljen, pač pa drugi načrt. Po tej uredbi se mora vsako povišanje cen predmetov, ki so posebej navedeni, prijaviti banski upravi in sme stopiti povišanje cen v veljavo le, če to odobri banska uprava. Z uredbo se ustanavlja tudi urad za kontrolo cen, kjer bo poseben odbor za kontrolo cen. Seveda si moramo biti na jasnem, da sama uredba o kontroli cen še ne pomeni, da bodo cene ostale neizpremenjene, ker se proizvodjalni stroški še nadalje povečujejo. Ne vemo pa tudi, kakšen bo bodoči razvoj proizvodjalnih stroškov sploh in kako bo mogoče ustvariti pametno sorazmerje med kontroliranimi cenami in nekontroliranimi cenami, da se nam ves sistem ne bo podrl.

Pri bodoči tvorbi cen bo velikega pomena naša zunanjetrgovinska politika, kakor je to pravilno poudaril trgovinski minister dr. Andres v svoji izjavi ob priliki preskrbe s prekmorskimi surovinami. Angleško-francoška kontrola prihaja šele počasi v tek in šele sedaj se drži stalnih načel, po katerih se bo treba ravnati našemu uvozu. Jako moti Angleže in Francoze, zlasti pa njih kontrolne oblasti, dejstvo, da se peča z uvozom mnogo tvrdk, za katere jim je težko ugotoviti prave

lastnike. Vedno se boje, da ne bi z dovoljenjem pomagali svojim sovražnikom in zaradi tega so zelo oprezni. Zato so naše oblasti poskušale uvesti skupen uvoz nekaterih predmetov in s to nalogo poveriti Privilegirano izvozno družbo, ki se je doslej pečala samo z izvoznimi posli, kar pove že njeno ime samo. Treba bo še nekaj časa, da pridejo Angleži in Francozi do stalnih smernic v svoji kontroli, po katerih se bomo morali ravnati tudi mi, če bomo hoteli dobiti surovine iz angleškega in francoskega imperija.

Zvišanje cen na debelo, kateremu so sledile cene na drobno in s tem tudi življenjski stroški, je imelo za posledico zviševanje plač. Najlažje so to zvišanje prenesle one stroke, kjer so bile tudi cene proizvodov zvišane. One stroke pa, ki še niso povišale cen svojih proizvodov, so to storile v zvezi s povišanjem delavskih plač. Delavska zbornica je že dvakrat objavila v listih seznam podjetij, ki so zvišala mezde. Nadalje so bile zvišane tudi minimalne mezde z odločbo bana naše banovine z dne 30. januarja. V naši banovini je znašala prej minimalna mezda 2—3 din na uro po obratih in krajih, zvišana pa je bila sedaj na 2'25—3 din, za pretežno večino delavstva na 3 din.

Nadalje so bile v Sloveniji uvedene tudi minimalne mezde za trgovske pomočnike in za višje trgovsko osebje. Minimalna mezda znaša po odredbi bana za trgovske pomočnike 900 dinarjev mesečno in je nastala, kakor posnemamo iz njegovega ekspozija bankskemu svetu, na osnovi kompromisa med predlogom poslodajalcev in poslojemalcev. Predlogi poslodajske skupine so poleg tega šli tudi za tem, da se uvede diferenciranje minimalne mezde po krajih in eventualno po strokah. Pri preračunavanju službenih prejemkov v naravi se zaračuna vrednost hrane z 240 din mesečno, vrednost stanovanja s 60 din mesečno. Končno še pripominjamo, da se minimalna mezda za pisarniško osebje ne nanaša na osebje v odvetniških in notarskih pisarnah itd., ker za ureditev v tej stroki ban nima pooblastila.

Zaradi večjih življenjskih stroškov prihaja vedno bolj do izraza tudi potreba zvišanja prejemkov državnih uslužbencev. Urejeno je doslej to vprašanje šele za železničarje, dočim ostale stroke še čakajo na to povišanje. Ker je verjetno, da bomo dobili že s 1. aprilom novi proračun in ne bo podaljševanj starega proračuna, kaže, da bo to vprašanje urejeno šele s 1. aprilom, kar pomeni, da nosijo veliko težo bremen v današnjih časih ravno državni uslužbenci.

Več delati! Bliža pa se tudi že pomlad in za nas nastajajo zopet nova vprašanja, ki so v zvezi z domačo proizvodnjo. Predvsem bomo morali v naši državi proizvajati čim več proizvodov, ki smo jih doslej uvažali. To velja zlasti za industrijske surovine. Prav posebne vrste pa je problem posevkov sploh radi zaostanka v jesenski setvi. Odtegnitev velikega števila delovnih rok iz kmetijske proizvodnje v jesenskih mesecih je imelo za posledico, da posejana površina v jeseni ni bila dovolj velika v primeri s prejšnjimi leti. Po nekih vesteh iz Beograda je bilo posejanih okoli 200.000 ha manj kot jeseni leta 1938. Če vzamemo samo pšenico in cenimo, da bi znašal pridelek samo 10 met. stotov, dobimo količino 2 milij. met. stotov, katere izpad se nam obeta pri jesenski žetvi. To je že skoro desetina pridelka pšenice in pomeni, da nam dejansko za izvoz ne bo nič ostalo, če hočemo saj kolikor toliko zadostiti našim potrebam. Zaradi tega bo treba ob spomladni setvi napeti vse sile, da nadoknadimo izpad jesenske setve in da se sploh naša kmetijska proizvodnja poveča, kajti le na ta način bomo dobili izvozne presežke, s katerimi nam bo mogoče kupovati predmete, ki jih nujno potrebujemo predvsem za državno obrambo, in pa predmete, ki so predmet dnevne, nujne potrošnje, katero moramo tudi zadovoljiti.

Taki časi so danes, da zahtevajo napor vseh produktivnih sil našega naroda in da mora iti vse stremljenje naše gospodarske politike, da dvignemo domačo proizvodnjo. Delovnih sil je veliko na razpolago in vse je treba vpreči v produktijski proces predvsem kmetijstva, da bomo vsaj prehrane imeli dovolj, če že ne industrijskih proizvodov. Seveda za dosego tega cilja ne bodo zadostovali samo pozivi in prošnje, ampak smotni ukrepi. Če tega ne bomo izvedli, potem nam preti skrb za zmanjšanje konsuma, kar se pa da v naši pretežno kmetijski državi težko izvesti, še manj pa se dajo uvajati kakšne karte pri tolikem odstotku ne-pismenih v naši državi.

Naša zunanja trgovina si je proti koncu leta 1939, zelo opomogla. Toda povečanje je šlo samo v korist izvoza, ki je n. pr. v decembru dosegel rekordno višino. Uvoz narašča le polagoma. Od najnižjega stanja v septembru

lani s 253'25 milij. din se je dvignil do decembra na 400 milij. din, dočim je istočasno narasel izvoz od 240'5 na 728'4 milij. din. Toda vse to povečanje je šlo v klirinške države, kajti naša trgovina z deviznimi državami še vedno šepa. Zlasti je nizek uvoz iz deviznih držav, kar nam ravno povzroča težave s surovinami. Narodna banka ima sicer znaten dotok deviz, vendar ga zelo veliko zadržuje za svoj devizni sklad, dodeljuje pa slej ko prej le majhen odstotek deviz, tako da je potreba vedno znatna.

Gibanje zatega in deviznega zaklada Narodne banke v zadnjih časih je bilo naslednje (v milij. din):

	podlaga		
	stabiliz. vrednost	stvarna vrednost	devizni sklad
30. nov.	1.987'8	3.180'5	588'94
31. decembra	1.988'44	3.181'5	731'04
31. januarja	2.010'04	3.216'06	772'4
15. februarja	2.019'6	3.231'34	796'2

Naš zlati in devizni sklad sta torej zadnje čase zelo narasla. To odgovarja tudi naši aktivnosti z deviznimi državami. Septembra je znašala naša aktivnost v trgovini z deviznimi državami 10'0 milij. din, oktobra 98'8, novembra 117'4 in decembra 1939 91'3 milij. din, skupno torej v 4 mesecih 317'5 milij. din.

Za našo zunanjo trgovino je važno, da je bilo dne 27. decembra 1939. (objavljeno 4. januarja 1940.) finančno ministristvo izdalo odlok, po katerem je treba tudi za izvoz, ki presega vrednost 50 din, oz. težo 1 kg imeti potrđilo o zavarovanju valute, ki ga izda Narodna banka ali kateri pooblaščenji zavod. Pred božičnimi prazniki namreč so šle ogromne količine paketov z živili v Nemčijo kot darila zasebnikov, pa zanje nismo dobili nobene protivrednosti, kar je zelo občutno škodovalo naši trgovinski bilanci. Da se to prepreči, je bil izdan že omenjeni ukrep. Ta ukrep je v zvezi z nedavno prepovedjo, da se ne sme izvažati v klirinške države blago, ki je bilo nabavljeno v deviznih državah.

Letošnja ostra zima se pozna tudi v našem gospodarstvu. Zlasti so bile vidne motnje v prometu in v posledicah, ki izvirajo iz tega, tako na primer glede preskrbe s premogom in drvni. Posledice ostre zime je čutili v vsej Evropi in iz raznih evropskih držav prihajajo vesti o težavah s kurjavo in prometom. Zlasti so prizadete skandinavske države, ki so doslej uvažale največ premoga iz Anglije, nadalje tudi Nemčija, kjer se je moral omejiti osebni promet na železnicah, da so bila lahko velika mesta preskrbljena s premogom. Tudi pri nas smo dobili v drugi polovici januarja redukcije osebnih vlakov na železnicah, da se tako zmanjša konsum premoga in ostane več razpoložljivih količin za prevoz premoga in predmetov nujne potrebe.

Sploh je naš celinski promet lani zelo narasel, kar zlasti kaže število natovorjenih vagonov na naših železnicah. To število je naraslo od 1.791.753 leta 1938. na 1.845.798 lanske leto. Rečna plovba izkazuje šele v zadnjih mesecih veliko povečanje prometa. Tako je bilo v zadnjih 4 mesecih lanskega leta prevoženih po naših rekah, največ po Donavi, 438.959 ton blaga, v zadnjih 4 mesecih leta 1938. pa samo 431.959 ton; toda septembra 1939. je plovba izredno zastala radi negotovosti v mednarodnopolitičnem položaju. Septembra 1939. je obsegal rečni promet 84.192 ton, septembra 1938. pa 137.667 ton. Nasprotno pa vidimo, da se je naš pomorski promet izredno zmanjšal, o čemer smo že večkrat pisali.

Tudi naša proizvodnja premoga je v lanskem letu narasla v primeri z letom 1938.: rjavega in črnega premoga od 4.472.000 ton na 4.744.000 ton, lignita pa od 1.269.000 na 1.303.000 ton. V Sloveniji sami je proizvodnja rjavega premoga narasla od 1.620.000 na 1.700.000 ton, proizvodnja lignita od 138.000 na 153.000 ton. Pomembno za naše gospodarstvo je, da je Trboveljska premogokopna družba zaključila za dobo 6 mesecev dobavo 200.000 ton premoga v Italijo. Prve pošiljave so začele odhajati v Italijo konec oktobra, do konca leta 1939. je bilo skupno iz Slovenije izvoženih v Italijo in bivšo Avstrijo 47.917 ton premoga, dočim je izvoz leta 1938. znašal samo 10.845 ton.

Na denarnem trgu se opažajo vedno večje denarne potrebe države. V ta namen je bila izpremenjena tudi uredba o nalaganju poslovnih rezerv, ki je povišala odstotke rezerv, ki se morajo vlagati v državne papirje, in je obenem še določila, da morajo podjetja te zneske nalagati pri Drž. hipotekarni banki, ki jih lahko da takoj državi na razpolago. Objavljene bilance državnih denar-

nih zavodov kažejo, da ti zavodi vedno bolj financirajo državo. Tako so n. pr. pri Poštni hranilnici narasli krediti državnim ustanovam v lanskem letu od 1.035'36 na 1.228'7 milij. din, vrednostni papirji (to so pretežno državni papirji) pa od 874'1 na 898'14 milij. din. Pri Državni hipotekarni banki so posojila državi lani narasla od 756'65 na 779'0, zaloga vrednostnih papirjev, kjer so pretežno državni papirji, pa od 1.074'04 na 1.148'6 milij. din. Pri tem nismo upoštevali vrednostnih papirjev raznih skladov; ti so se pri Državni hipotekarni banki povečali od 247'8 na 323'16 milij. din, pri Poštni hranilnici pa so ostali neizpremenjeni na 74'3 milij. din. Indirektno financira Državna hipotekarna banka državo tudi z lombardom državnih papirjev ter z eskontom državnih bonov, kar je zneslo na koncu leta 1939. skupno 163'3 milij. din.

Tudi Narodna banka postaja vedno bolj finančni vir za državo. Na koncu leta 1938. je znašal državni dolg (prejšnji predujmi in dolgovi) Narodni banki 2.227'76 milij. din, v istih postavkah je znašal na koncu leta 1939. 2.233'3 milij. din. Na novo pa je nastal državni dolg lani v dveh postavkah: v posojilu ministrstvu financ za 834'15 milij. din in eskontu bonov državne obrambe za 558'0 milij. din, torej skupno za 1.392'15 milij. din. Toda zadolžitev še raste in je znašala sredi februarja že 2.362'45 milij. din. Skupno dolguje država Narodni banki že nad 4 in pol milijarde dinarjev. Niso pa pri tem vpoštevani državni papirji, ki jih ima Narodna banka kot protipostavko svojih rezervnih in drugih skladov.

V takih razmerah je razumljivo, da nazaduje kreditiranje zasebnega gospodarstva. Posojila banke na menice in v lombardu so dosegla lani na koncu oktobra 2.572'5 milij. din, nato pa so se do konca leta zmanjšala na 2.223'34 milij. din, do srede februarja 1940. zopet na 1.901'8 milij. din. To kaže, da se je položaj na denarnem trgu izboljšal, ker denarni zavodi ne potrebujejo več tolikih kreditov Narodne banke za svojo likvidnost.

Vedno večje potrebe države imajo za posledico, da se obtok bankovcev pri nas ne zmanjšuje in je sredi februarja 1940. bil obtok znatno višji kot na koncu leta 1939. Na koncu leta 1939. je znašal obtok bankovcev 9.697'9 milij. din, na koncu februarja 1940. 9.797'5 milij. din in sredi februarja že 9.922'1 milij. din.

Zaposlenost našega delavstva je še vedno dobra, kar kažejo tako podatki Osrednjega urada za zavarovanje delavcev za vso državo kakor tudi podatki Okrožnega urada za zavarovanje delavcev v Ljubljani. To pomeni, da naša notranja konjunktura še ni popustila v kljub velikim težavam, ki se pojavljajo v preskrbi s surovinami, kajti nastopil je nov moment: kmetijska konjunktura, ki v veliki meri temelji na znatnem izvozu in to daje našemu gospodarstvu nov pogon. V ostalem se je gibal zaposlenost v zadnjih mesecih 1938 in 1939:

	Osrednji urad		Okrožni urad	
	1938	1939	1938	1939
avgust	756.973	767.871	104.416	108.401
september	754.773	731.479	103.972	101.687
oktober	738.449	722.774	102.839	98.857
november	728.481	734.497	101.824	100.740
december	688.806		97.459	99.077

Tudi bratovske skladnice, pri katerih so zavarovani rudarski in topilniški delavci, izkazujejo povečanje števila zaposlenega delavstva. Glavna bratovska skladnica v Ljubljani, ki obsega vse rudarsko in topilniško delavstvo v Sloveniji, navaja za konec zadnjih let naslednje številke zavarovancev:

	1937	1938	1939
premogovniki	6.443	6.922	7.635
železarne	4.335	4.149	4.786
svinč. ruda in topljenje svinca	958	943	1.010
cinkarna v Celju	304	318	365
skupno	12.040	12.332	13.797

Ljubljana, 20. februarja 1940.

D. P.

Gospodarski svet Balkanske zveze, za katerega se vršijo že vse potrebne priprave, se bo sestel v pomladi v Beogradu ali v kakšnem drugem jugoslovanskem mestu. Gre za važna gospodarska posvetovanja, ki bodo obsegala vprašanja medsebojnih gospodarskih stikov med štirimi balkanskimi državami in glede njih razmerja do inozemstva izven Balkana. Tudi se sliši, da je v načrtu takšno gospodarsko sodelovanje, kakršno obstoja med Francijo in Veliko Britanijo.

Med Beogradom, Budimpešto in Dunajem je bil sklenjen dogovor glede preprečitve nepotrebne medsebojne sejmške konkurence in glede potrebe bodočega zaupnega sodelovanja. Dogovor se tiče določitve sejmških terminov, propagande, tujskoprometnih zadev itd.: zastopniki vseh treh velesejmov se bodo sestali od časa do časa, najmanj pa dvakrat na leto, da uredijo vsa zadevna vprašanja, in sicer menjaje se v enem od imenovanih mest. Pričakujejo, da se bodo tudi druga sejmška mesta Podonavja temu dogovoru priključila.

Komisija za zgradbo silosov se je mudila v Švici, Franciji in Italiji ter je pregledala tamošnje hladilne magacine za sadje in zelenjavo. Na podlagi teh pregledov bo dala Priv. družba za zgradbo silosov izgraditi enake naprave v Jugoslaviji.

Poštna hranilnica kraljevine Jugoslavije izkazuje za preteklo leto 78.700.000 dinarjev čistega dobička ali za 10 milijonov 500.000 din več kot v letu 1938. Udeležba države na dobičku znaša po pravih 50.600.000 dinarjev.

Za pospeševanje sadjereje v Jugoslaviji je izdelala Prizad desetletni načrt, torej desetletko. Začeli bodo z izvajanjem načrta v 12 okrajih v vseh banovinah razen Drinske, kjer strokovnjaki še niso imenovani.

Direkcija za zunanjo trgovino Jugoslavije bo v kratkem ustanovljena in se vršijo že vse zadevne priprave.

Gibanje plačilnih sredstev v Jugoslaviji v letih 1935 do 1939 je bilo sledeče: Obtok bankovcev in takoj plačljive obveznosti je znašal na koncu leta 1935. 5850 mil. din, nato 6574, 7787, 8645 in na koncu preteklega leta 9556 mil. dinarjev. Obtok kovanega denarja je znašal v omenjenih letih 936, 834, 822, 790 in 780 mil. din. Hranilne vloge so izkazale sledeče številke: 9994,

10.151, 11.888, 11.458 in 11.002 mil. din; poštni čekovni konti pa izkazujejo 17.897 mil. din, nato 18.738, 21.149, 22.641 in 23.029 mil. dinarjev. Obtok kovanega denarja je precej padel, hranilne vloge so od 1935 do 1937 sicer nekoliko narasle, a so nato zopet padle, skoraj na stanje leta 1935; to je seveda v zvezi s političnimi nemiri v Evropi.

V Bakru (pri Sušaku) bodo zgradili tovarno celuloze, ki bo predelovala slabše lesne vrste iz Like in s Hrvatskega Primorja v papir, razstrelivne snovi itd.

O izvozu živine in lesa iz Jugoslavije v Španijo se bodo vršila s kratkem v Beogradu posvetovanja s špansko delegacijo.

V Zemunu je bilo ustanovljeno novo industrijsko podjetje »Aerotehnika«, lastnik M. Čok. Podjetje bo izdelovalo strojne dele, orodje, sesaljske, ventile, razne vrste aparatov itd.

Število raznih vrst živine v Jugoslaviji v letih 1922 do 1938 kaže po precejšnjem kolebanju sledeči prirastek: Število konj je naraslo od 1.043.000 na 1.264.000, število goveda od 4.058.000 na 4.267.000, število prašičev od 2.887.000 na 3.451.000, število ovac od 8.461.000 na 10.137.000, število koz od 1.801.000 na 1.890.000 in število perutnine od 13.810.000 na 22.763.000.

V banovini Hrvatski so pričeli s preddeli za ljudsko štetje, ki naj se izvrši v bodočem letu 1941. Prvo ljudsko štetje v banovini naj bo posebno natančno in so zato potrebne obsežne priprave. Štetje bo zahtevalo več milijonov dinarjev. Ves material bo statistično temeljito predelan, tako da bodo za presojo vseh ljudskih potreb na razpolago zanesljivi podatki, na katere se bo mogel vsakdo zanesti, tako banovinska vlada kot njeni organi, politiki, javni delavci idr.

Volilni red za poljedelske zbornice bo naredbenim potom spremenjen, zlasti še, ker je bilo proti njemu mnogo ugovorov.

Pogajanja za izvoz živine v Italijo so prekinjena in odgodena na poznejši čas.

V Beogradu bodo ustanovili uruguay-ski generalni konzulat. Gospodarski stiki Jugoslavije z Uruguayem postajajo vedno živahnejši.

Iz Vojvodine beremo, da kažejo ta-
mošnji kmetje kaj malo zanimanja za
kulturo sladkorne pese, in sicer zaradi
lanskih nizkih prodajnih cen, ki so bile
pa le posledica majhne sladkorne vse-
bine. Poljedelska zbornica je zaprosila
vlado za zvišanje cen, da ne bi bilo
pomanjkanje pese za produkcijo slad-
korja preobčutno.

V Sisku in okolici se opaža v zad-
njem času močno ojačenje industriali-
zacije. Tako je bil otvorjen plavž v Ca-
pragu, tovarna kisika v Sisku samem
in se bo ustanovila sedaj v Sisku z
glavnico 1 mil. din tovarna zidne in
strešne opeke.

Jugoslovanska Bates d. d., ki izdeluje
škrnielje, je sklenila zvišati osnovno
glavnico od 1 na 2 mil. din. Ker je na-
stopilo pomanjkanje vreč iz džute in
konoplje, se je izdelovanje papirnih
vreč močno dvignilo.

O gospodarskih stikih med Jugosla-
vijo in Ogrsko govori gospodarski časopis,
ki je pričel izhajati v zadnjem času
v srbohrvatskem in madžarskem jeziku.
Vodilen madžarski časnika govori o
teh stikih, in poudarja veliko izboljšanje
v splošnih odnošajih med obema drža-
vama in med njiju večkratno gospodar-
sko dopolnitvijo. Zagovarja intenzivno
nego in obsežno izgradbo gospodarskih
zvez med obema deželama.

Glede izmenjave jugoslovanskega ce-
menta za kavo je devizni odbor Narod-
ne banke sklenil, da dovoli izvoz ce-
menta proti uvozu kave na gotovi pre-
računski podlagi. Stoodstotno se more
cement izvoziti, če gre za protiuvoz
kave iz Srednje in Južne Amerike. Ce-
ment se sme izvažati samo v one de-
žele, iz katerih prihaja kava; nikakor
pa ni dopustno, da bi se cement prodajal
v določeno deželo, kava pa da bi
se v protizameno dobavljala od drugod.

Uvoz oranž iz Palestine v Jugosla-
vijo je dovoljen le po kompenzacijskem
potu proti izvozu našega blaga v Pa-
lestino, pri čemer so pa določene go-
tovo omejitve, o kojih nas obveščajo
zbornice za TOI.

Velesejmi v Jugoslaviji v tekočem
letu 1940. se bodo vršili takole: Ljub-
ljana od 1. do 10. junija ter od 31. av-
gusta do 9. septembra, Zagreb od
27. aprila do 6. maja ter od 31. avgus-
ta do 9. septembra, Beograd od 13. do
22. aprila ter od 7. do 16. septembra.

Mednarodni cementni kartel, ki mu
je pripadala tudi Jugoslavija, je bil za-
radi vojnih dogodkov razpuščen. Usta-
novljen je bil leta 1937. in bi bila nje-

gova doba morala trajati do marca
1942. Poleg Jugoslavije so bile v ce-
mentnem kartelu Francija, Anglija, Bel-
gija, Nemčija, Danska, Švedska in Nor-
veška.

Za cestno železnico v Beogradu je
bila v svrhu ojačenja mestnega prometa
razpisana ofertna razprava glede doba-
ve 15 voz. Dočim so druge tvrdke sta-
vile ponudbe z daljšim dobavnim ro-
kom, je neka italijanska tvrdka ponu-
dila takojšnjo dobavo in se bo beograjska
občina odločila najbrž za to po-
nudbo.

Jgsl. kartel tanina in zastopniki jgsl.
usnjene industrije so imeli v Zagrebu
posvetovanje glede cen tanina. Kartel
je hotel seveda cene zvišati, usnjena
industrija je pa opozarjala na slabe po-
sledice zvišanja. Slednjič so se zedinili
na primerno povišanje, a dogovor velja
samo do konca aprila t. l.

V Šabcu bo predilnica in tkalnica
Dugaresa d. d. ustanovila novo bombaž-
no predilnico.

Jgsl. tekstilna industrija potrebuje na
leto 25 mil. kg surovega bombaža in
14 mil. kg bombaževe preje. V načrtu
je ustanovitev bombaževega komisari-
ata. Uvoz bombaža naj se vrši po mož-
nosti preko Sušaka.

Srbsko-dunavsko-brodarska d. d. je
ime nove brodarke družbe, ustanov-
ljene v Beogradu z delniško glavnico
1.200.000 din. V bodočih dveh letih se
more glavnica zvišati na 4 mil. din.

»Privredni godišnjak Jugoslavije i Priručnik za trgovinu i promet u jugoistočnoj Evropi«

se imenuje delo, ki ga je nedavno iz-
dal A. M. Premužić, šef obvestilnega od-
delka v Zavodu za pospeševanje zuna-
nje trgovine. Delo je izšlo v Dubrov-
niku v zalogi Jugovzhodne evropske za-
ložne družbe. Besedilo je srbohrvatsko,
francosko, nemško, angleško in itali-
jansko. Vsebina je izredno bogata; ob-
sega statistiko in naslove jugoslovanske
zunanje trgovine, podatke o jugoslovanskih
konzulatih v inozemstvu, o zastop-
nikih Zavoda za pospeševanje zunanje
trgovine, o bankah, borzah, zavaroval-
nicah, plovbnih družbah, skladiščnicah,
carinskih posredovalnicah, informacij-
skih pisarnah, časopisih, imeniku jugo-
slovanskih producentov, izvoznih in
uvoznih tvrdk; dalje analogne podatke
o Grčiji, Bolgariji, Romuniji in Turčiji,
podatke o tujskem prometu Jugosla-
vije itd. Sestavki o zadevnih predme-
tih so kratki in pregledni ter ustrezajo
v prvi vrsti namenom gospodar-

skega praktika. Jugovzhodna Evropa je danes za mednarodno gospodarstvo velikega in vedno rastočega pomena, zanimanje velesil za njo postaja od dne do dne večje, gospodarski stiki s sosednimi in tudi bolj oddaljenimi deželami se čezdalje bolj izoblikujejo, Jugovzhodno Evropo imenujejo deželo bodočnosti. S teh vidikov je delo Premužičeve posebne vrednosti, tako za naše domače kot za inozemske gospodarstvenike.

Smith in Meynier, papirnica v Zagrebu, je zvišala pri dosedanjih 100.000 delnicah nominalno vrednost od 150 na 200 dinarjev.

»Metalokemika d. d.« v Beogradu je likvidirala. Njene posle je prevzela nova železolivarna »Montana«, ki je bila ustanovljena z isto glavnico in ki ima lasten plavž ter lastno svinčeno in bakreno rafinerijo.

V Drnišu (Dalmacija) so letno produkcijo boksita zvišali na polovico, od 400.000 na 200.000 ton. Prej je bilo zaposlenih okoli 900 delavcev, sedaj jih je samo še 300 do 500. Prej je šel boksit predvsem po morju, sedaj mora iti le po železnici, kar njegovo ceno znatno zviša in s tem konkurenčno zmožnost zelo zniža.

Zagreb je pred kratkim vpeljal zemeljski plin v onih delih mesta, ki niso imeli nobenih zadevnih dovodov. Hrvatska občina Jelsa je začela porabljati zemeljski plin za 60 javnih razsvetlitnih mest. Tudi mesto Bjelovar, ki je nabavljalo prej prvovrsten inozemski premog, se je zateklo k zemeljskemu plinu. Pomanjkanje bencina je pokazalo pot za uporabo zemeljskega plina. Glej tudi poseben članček!

Beograd hoče najeti v obrokih veliko komunalno posojilo v skupnem znesku 250 milijonov dinarjev. Pred kratkim je najela beograjska občina pri Industrijsko-komerčni banki v Beogradu posojilo 30 mil. din, sedaj se pogaja s Centralnim uradom za zavarovanje delavcev v Zagrebu za najem posojila v znesku 50 milijonov din itd. Obe imenovani posojili bodo porabili za vodovodne naprave ter za prometno in mestno regulacijo.

Med Splitom in Sarajevom bodo zgradili novo moderno avtomobilsko cesto. Prvi del te ceste gre od Splita do Klisa, nekdanje prestolnice hrvatsko-primorskih vladarjev.

Za hrvatske tovarne železa se je začela v zadnjem času zelo zanimati tudi švedska glavnica, ki hoče nekatere to-

varne ali popolnoma nakupiti ali pa dobiti v njih vsaj močno udeležbo.

Glede uvoza oranž iz Palestine v Jugoslavijo je sklenila jugoslov. devizna direkcija, da se dovoli uvoz na kompenzacijski bazi, in sicer tako, da se morejo za eno tretjino iz Jugoslavije v Palestino izvoženega blaga uvoziti oranže za podlago kompenzacije, za ostali dve tretjini se morajo pa oddati devize.

Iz Beograda poročajo, da je predvidena ustanovitev in organizacija državne cementne tovarne.

V Rumi (Srem) je sklenil občinski svet, da bo prepustil nekemu nemškemu koncernu 25 oralov sveta za ustanovitev velike tovarne konservne zelenjave, klavnice z mesno industrijo, ki naj bo največja v Jugoslaviji, dalje mlekarne za produkcijo mlečnih izdelkov. Podjetja bodo finansirana z nemškimi denarjem in bodo izvažala svoje izdelke v Nemčijo.

Salmijervi, rudarsko arktično mesto

Finska sega le z ozkim pasom do Severnega Ledenega morja, in še ta pas je dobila šele po svetovni vojni. Imenuje se ta pas po tamošnji naselbini Petsamo ali pa Pečenga. Pristanišče Petsama je Linnahamari. V petsamskem koridorju in sicer na levi njegovi strani leži kraj Salmijervi, jugozapadno od Petsama. Za Salmijervi so se bili, kakor smo brali, zelo hudi boji.

Salmijervi nam je znan šele iz zadnjih let, in sicer vsled svojih nikljevih nahajališč. Leta 1927. so odkrili finski geologi tu gori, v najsevernejši Laponski, nad 69 stopenj severne širine, nahajališča niklja, kar je pomenilo za Finsko, ki je na zemeljskih zakladih tako revna, dragoceno najdbo. Po dolgih pogajanjih so mogli s pomočjo britanko-kanadskega nikljevega trusta pričetki leta 1935. s preddeli za izkoriščanje nikljevih nahajališč. Dve leti sta pretekli s prvimi preddeli. Najprvo je bilo treba namreč zgraditi cesto do Severnega Ledenega morja. To je bilo dovršeno do leta 1937. Poleti 1937. je prišel na vrsto drugi štadij, gradba rovov v plasteh, ki vsebujejo rudo. Te plasti so približno 400 m dolge in 200 m globoke, a samo do 10 m široke. Rudna vsebina znaša 2 odstotka niklja in 1,5 odstotka bakra. Vse rudno bogastvo pri Salmijerviju cenijo strokovnjaki na ca 5 milijonov ton, priznavajo pa, da ga je morda bistveno več. Sicer so pričeli z izkoriščanjem rudnih skladov že leta

1938., toda polna otvoritev je bila do-
ločena za tekoče leto 1940. Od letos
dalje je računala Finska z letno pro-
dukcijo 200.000 ton, v petih letih 1 mi-
lijon ton, v 25 letih 5 milijonov ton.
Ker računijo nekateri, da je rude do
10 milijonov ton, bi bila ta nahajališča
torej v 50 letih izčrpana; upajo pa, da
bodo dotedaj odkrita že nova nahaja-
lišča, kakor kaže ves tamošnji geološki
ustroj.

Ruda je bila v prvi vrsti namenjena
lastni potrebi Finske in so jo hoteli le
v toliko izvažati, da bi bili kriti veliki
produkcijski stroški. Odvažati so pričeli
rudo do petsamskega pristanišča Liina-
hamari. Do tja je samo 62 km, in to
pristanišče skoz vse leto nikdar ne zam-
rzne. Odvoz proti jugu je mnogo bolj
zamuden in drag; saj znaša samo raz-
dalja do prve železniške postaje Rova-
niemi celih 452 km. V zadnjih letih je
bilo zaposlenih v Salmijerviju okoli
1000 delavcev, ki so bili deloma zapo-
sleni s tem, da so v polarni samoti
uredili moderno in udobno višinsko na-
selbino. Leta 1938. so pričeli graditi
veliko elektrarno ob brzicah tamošnje
reke, ki naj bi oskrbovala vso finsko
severno Laponsko z električnim tokom.
Zadnji dogodki v zvezi z boji v tem
rudarskem okraju so vse te lepe na-
črte potisnili zaenkrat v ozadje; poko-
pani pa načrti seveda niso.

Francoska petrolejska industrija

zelo napreduje; leta 1929. je uvozila
Francija 23.400 ton surove nafte in
1.676.000 ton bencina, l. 1938. pa 1 mi-
lijon 195.000 ton bencina in 6.970.000
ton surove nafte, ki jo je predelala in-
dustrija doma. Ker vsa ta nafta bistve-
no prekaša domačo potrebo, vidimo tu-
di, da mora imeti Francija nakopičene
doma velike zaloge bencina. V prvi
vrsti predelujejo rafinerije nafto iz Irā-
ka (Mezopotamije) in je znašal l. 1938.
uvoz surove nafte iz Irāka 45 odstot-
kov vsega francoskega petrolejskega
uvoza. Francoska udeležba pri Irak
Petroleum Co znaša 23.75%. Po izbruhu
vojne se je tendenca za večji import
surove nafte in manjši import bencina
še ojačila in petrolej iz Irāka se pri
importu uveljavlja še bolj kot pred voj-
no; saj je tudi njegov dovoz po Sredo-
zemskem morju dosti bolj varen kot
oni po Atlantiku. Tako žanje Francija
sadove svoje petrolejske politike zad-
njih let. Porabo bencina so sicer racio-
nalizirali, a racionalizacija se izvaja
tako liberalno, da se avtomobilistom
glede bencina ni treba prav nič ome-

jiti. — Za predelavo surove nafte iz
Irāka so zgradili v zadnjem času več
velikih in moderno opremljenih rafi-
nerij; od leta 1938. dalje zahteva vlada
od rafinerij bistveno zboljšanje kvali-
tete proizvodov in vrh tega fabrikacije
bencina za letala, za katera mora imeti
bencin prav prvovrstne kvalitete. Ob-
nem postaja s tem Francija vedno
manj odvisna od uvoza ameriškega
lahkega bencina, ki more iti zato v tem
večji izmeri v Anglijo. Razumemo tudi,
zakaj je Nemčiji in Rusiji toliko ležee
na petrolejskih vrelih v Irāku.

Filmska industrija v Italiji se do-
bro razvija in se je lani s 103 filmi
napram prejšnjim letom potrojila. De-
lež domače industrije pri filmskih pred-
stavah je znašal prej eno desetino in
znaša sedaj že eno tretjino.

V Bratislavi bodo ustanovili borzo,
ki se bo pečala s trgovino vrednotnic
in produktov, posebej še s kupčijo lesa.
Otvorjena bo najbrž 1. aprila t. l.

Romunska industrija stekla je delala
de pričetka tekočega leta izključno le
za domači trg; zaradi močnega povpra-
ševanja je pa pričela sedaj prodajati
tudi na inozemskih trgih. Nemška in
bivša čslov. steklena industrija, ki sta
doslej dobavljali sredozemskim dežel-
am, danes nista več tako nevarna tek-
meca kot sta bila prej. Zlasti Turčija
in Palestina sta postali za romunsko
stekleno industrijo zelo važen eksport-
ni trg.

Ustanovitev Notranje-ameriške banke

Stalni gospodarski in finančni odbor
ameriških republik je sklenil na zadnji
seji z ogromno večino, da predlaga ude-
leženim vladam ustanovitev Notranje-
ameriške banke z delniško glavnico 100
milijonov dolarjev. Glavne naloge banke
naj bodo sledeče: olajšanje medameri-
ških investicij, podpiranje pri stabili-
zaciji vrednot v deželah ameriškega
kontinenta, sodelovanje pri vpostavi
ravnovesja vrednot, izvrševanje funkcij
mednarodnega klirinškega zavoda. Ban-
ka naj začne z delovanjem, ko bo naj-
manj pet držav ratificiralo načrt pravil-
nika in ko bo od skupne glavnice
vplačanih 14.500.000 dol. Sedež banke
bo v Zedinjenih državah in se bo se-
veroameriški dolar uporabil kot baza za
kupčije banke.

Novo trgovske pogodbe med Anglijo
in Francijo na eni strani ter Spanijo
na drugi strani so značilne za zboljša-
nje trgovskih stikov med zavezniki in

Spanijo in dokazujejo na obeh straneh obstoječo željo, da se stare prijateljske vezi zopet obnovijo, pišejo Sunday Times.

Ameriške petrolejske rezerve

V nasprotju s preračunani zadnjih let, po katerih bi bilo pričakovati v U. S. A. že v nekaterih letih usahnenje petrolejskih vrelcev, je izjavil sedaj petrolejski geolog A. C. Levorson na letnem zborovanju Ameriške geološke družbe, da se nahajajo v U. S. A. tako rekoč še neomejene podzemeljske petrolejske rezerve in da se čas, ko bodo te rezerve izčrpane, sploh ne da izračunati. Rezerve ceni Levorson na 17 milijard sodčkov, in sicer v okrajih, kjer se vrelci sploh še ne izkoriščajo; vrh tega se more z gotovostjo računati na odkritje novih doslej nepoznatih nahajališč. Najbolj važno je pa to, da se morejo v zadnjem času izkoriščati tudi nahajališča v globini 3000 in celo 5000 metrov. S tem se odkriva novo ogromno petrolejsko polje, ki je bilo doslej popolnoma nedotaknjeno. Sodček petroleja vsebuje dober poldrug hektoliter. Pri ameriških sodčkih moramo zmeraj pogledati, za kakšne sodčke gre, ker imajo za vsako stvar drugo vsebino.

V Romuniji so ustanovili nov poseben oddelek za trgovino z inozemstvom, ki ga bo vodil znani strokovnjak Cristu; le-ta je že skoz osem let vodil najvažnejša mednarodna gospodarska pogajanja Romunije. — Lani je bilo v Romuniji ustanovljenih nad 100 (104) novih delniških družb s skupno glavnico 634 milijonov lejev; med njimi je 39 industrijskih podjetij, ki so bila na ustanovitveni glavnici udeležena s 406 milijoni lejev. Druge družbe so trgovske družbe.

Italija izjavlja, da bo izvedla gospodarsko avtarkijo do zadnjih konsekvenc in da so vsi zadevni od inozemske strani prihajajoči očitki neopravičeni. »Avtarkija Italije je samoobramba,« pravijo »Relazioni Internazionali«. — Petrolejska družba Azienda Generale Italiana Petroli je votirala na novo 125 milijonov lir za iskanje petrolejskih vrelcev. — Avtomobilna tovarna Ed. Bianchi v Milanu izkazuje za preteklo leto 5.600.000 lir čistega dobička in zvišuje delniško glavnico od 42 na 56 milijonov lir. — Italijanska velerafinerija Aquila v Trstu izkazuje za poslovno leto 1938/1939 ob 25milijonski delniški glavnici 3.150.000 lir čistega dobička.

Staro železo bodo v velikem obsegu pričeli nabirati na Ogrskem po vsej de-

želi in si obetajo mnogo uspeha. Kamorkoli pogledamo, povsod lov za petrolejem in za kovinami.

Zunanja trgovina Romunije v preteklem letu je bila z 876 milijoni lejev aktivna, pri čemer je znašal izvoz 26.498 mil. lejev, uvoz pa 25.622 milijonov. Celih 43 odstotkov izvoza pride na petroleje, in njegove derivate, 28% na žito, ca. 11% na živali in živalske produkte, ca. 10% na les in lesne izdelke itd.

Rečno pristanišče v Milanu bodo znatno razširili, ker se je promet po Padu in nekaterih njegovih pritokih močno ojačil.

Za 25 odstotkov več sladkorne pese kot doslej bodo letos posejali v Holandiji, ker zadeva dovoz iz prekomorja na velike težkoče.

American Telephone and Telegraph Co izkazuje za preteklo leto 172 mil dolarjev čistega dobička proti 152 milijonom v letu prej.

Evropska produkcija pesnega sladkorja (razen Rusije) je znašala v kampanji 1939/40 7.360.000 ton proti 6 milijonom 410.000 tonam v prejšnji kampanji, z Rusijo skupaj pa 9.860.000 ton proti 8.710.000 tonam. Produkcija Jugoslavije znaša 130.000 ton proti 90.000 tonam.

Novih delnic v U. S. A. je bilo emitiranih v preteklem letu za 185 mil. dol., razdeljenih na 48 emisij, proti 123 milijonom s 46 emisijami v letu 1938. in 446 milijonom s 175 emisijami v letu 1937.

Pridelek pšenice v Avstraliji v letu 1939/40. je znašal 210 milijonov bušlov in je med največjimi žitnimi pridelki v poljedelski zgodovini Avstralije. 1 bušel pšenice je dobrih 27 kg.

Anglija in Grčija sta sklenili trgovski dogovor, ki ureja grške dolgove napram Angliji v smislu močnega popusta grških dolgov Angliji in ki določa znatno zvišanje izvoza grškega tobaka v Anglijo. Vobče se od tega dogovora pričakuje ojačenje gospodarske fronte zaveznikov v Jugovzhodni Evropi.

Racionalizacijske odredbe se v sedanjem vojnem stanju izvajajo v vseh državah. Tako je na primer danska vlada določila dvanaajsto uro kot zaporno uro za gostilne, družabne prireditve, klube itd. Občine morejo en dan na teden vpeljati kot dan varčevanja. Preskrba s topló vodo se popolnoma ukine. — V Angliji se poraba papirja zniža za dve petini dosedanje množine itd.

Anglija kupuje na balkanskih trgih in v deželah Bližnjega vzhoda vedno več blaga. Prišlo je do večjih zaključkov glede dobave živil za preskrbo Velike Britanije. Večji del nakupov se tiče posušenega sadja, zlasti sliv, rozin, oljnih semen itd.

Med Veliko Britanijo in Turčijo je bil sklenjen 3. febr. t. l. nadaljnji trgovski dogovor, ki naj služi ojačenju gospodarskih stikov med obema državama.

Gospodarska pogajanja med Turčijo in Italijo so se prav ugodno zaključila. Dosedanji trgovski obseg med obema državama v znesku 200 milijonov lir se bo podvojil. Italija bo dobavljala Turčiji v prvi vrsti industrijske proizvode, dobivala bo pa od tam predvsem žito, rude in bombaž. Pri tem bo izvedla Turčija široko prelevitev od nemških na italijanske industrijske proizvode.

Poljedelsko produkcijo Albanije v preteklem letu cenijo na 41.500.000 albanskih zlatih frankov. Od tega pride nad 50 odstotkov na žito in vino (koruza 172 mil., pšenica 6'4, vino 3'9); sledijo olive, krmila, tobak itd. Seveda pa more albanska zemlja dati mnogo več in se vrši sedaj intenzivno delo za tehniško in znanstveno izboljšanje kultur, posebno še specialnih kultur. Melioracijska dela se nadaljujejo z največjo hitrostjo; obsegajo ozemlje 200.000 ha in je zanje na razpolago 1200 milijonov lir.

Glede industrializacije v Jugovzhodni Evropi je priobčil dunajski »Südost-Echo« več člankov, v katerih se obrača v prvi vrsti proti Ogrski in pravi, naj Ogrska svojo industrializacijo ustavi, naj nekatera industrijska podjetja enostavno zapre, naj forsira poljedelstvo in naj kupuje industrijsko blago v Nemčiji. »Večina industrij je v Ogrski umetno zrasla in Ogrska mora postati zopet agrarna država.« Seveda ogrski listi ostro odgovarjajo in poudarjajo, da je pospeševanje ogrske industrije sedaj še bolj potrebno kot kdaj prej.

Tekma za dobavo romunskega petroleja je včasih zelo zanimiva. Tako so se baje trudili Nemci v Rimu, naj bi

jim Italija prepustila del petroleja, ki ga dobavlja iz Romunije. Italija, ki dobavlja iz Romunije na leto 700.000 do 800.000 ton petroleja, je pa pred par tedni sama zaprosila za tridesetodstotno zvišanje kvote.

Letošnji velesejem v Milanu se bo vršil od 12. do 27. aprila. Obsegal bo vse panoge trgovine, obrti in industrije. Pojasnila dajejo zbornice za TOI.

Trgovsko pogodbo med Francijo in Grčijo označajo kot pripravno sredstvo za trajno izoblikovanje trgovskih odnosov med obema državama. Francoski proizvodi so dobili v Grčiji vselej dober trg in prav tako tudi grški izvozni predmeti v Franciji.

Nemška strojna industrija je imela leta 1938. v vsem nemškem investicijskem obsegu, ki je znašal 19 milijard mark, zelo bistven delež; saj je znašala domača prodaja strojev v imenovanem letu 4700 milijonov mark. Producerska vrednost nemške strojne industrije je narasla od 1400 milijonov mark v letu 1932. na 5500 mil. mark v letu 1938. in se je od tedaj še pomnožila.

Zunanja trgovina Romunije za preteklo leto izkazuje 26.809 milijonov lejev izvoza in 22.900 milijonov lejev uvoza, torej skoraj 4 milijarde lejev izvoznega previška. Na izvozu in uvozu je bila v prvi vrsti udeležena Nemčija, 8665 in 9000 milijonov lejev.

Minimalna cena za kokone je bila v Italiji zvišana od 10 na 15 lir za kg, in sicer zato, ker se mednarodni svileni trg zelo dobro razvija. S tem postaja italijansko svileno gospodarstvo zopet rentabilno, potem ko je bilo v zadnjih letih zelo nazadovalo. Produkcija kokonov se bo izdatno pomnožila.

Tujski promet v Ogrski hočejo reorganizirati po švicarskem vzoru in bodo v ta namen investirali zaenkrat 20 mil. pengö.

Švicarske zvezne železnice od vojske dobro zaslužijo, zlasti glede tranzitnega prometa. Tako so imele na primer v septembru 2800 tovornih vagonov v inozemstvu, v decembru pa 8700. V naročilu je 680 novih tovornih vagonov. Nadalje so naročili 22 novih električnih lokomotiv.